

Giñgit manda kïndem Malekolï youkuk Mesialï indañguk

*Yoaneli Mesialok * telak ti-dindim e kena
tiñguk*

¹ Yesu endi Mesia, Yambattok nñaañ. Giñgit manda kïndem endok plon ñindiñ kusei kïmitak.

² Manda no Yambatti Mesiala nñguk wîn plofet Aisaiali ñindiñ youp biñguk patak, “Nandilañ! Nak tiplaplatna no kïmïlam ñambi, dïkok telak dama tïmbi, telak ti-dindim e-gamekak.

³ Ama no kwet ama nïmnatnan ñindiñ kïti-koli
ñalak,

‘Wopumdok telak ti-dindim ti-ñimit!

Telak kelam ti-dindim ti-ñimnekaliñ!’ ”

⁴ Tïmbi manda wolok tuop ama no miti tuk i-sem-i-sem tiñguk, koi Yoane, endi kwet ama nïmnatnan ña-indañguk. Indambi, ñindiñ eu piumbi eni-ta-kuñguk, “Sindi gïnanjï tambanembi, kuñgu kolan bi-talembi, miti tuk inekaliñ. Wolondamek Yambatti yomji bi-samekak.” ⁵ Tïmbi amatam Judia kwelan ba Jelusalem it kwelan pakiliñ endi gitikkandi isit kwesi bimbi, Yoaneloñ ña indambi, yomji

* ^{1::} Damañgan Yambatti Isael amatam ñindiñ eni-kwambïñ dañguk: endi ama no amatamñii ep mektok ni-mulekak. Juda amalï ama wolok koi Mesia kïtïmbi, endok indainda nain mandi-ta-kuñgiliiñ.

e-jamilaumbi, Joldan tuk ḡinañ miti tuk i-sem-ta-kuñguk.

⁶ Yoanelok dasindasin w̄in plofet amalok dasindasinji wandiñ, w̄in kamel domdī t̄indīn, t̄imbi endī boñḡiunan b̄it gw̄ilapti tem kuliñguk. Nanañ tuk w̄in gotak ḡit bupit miñjip tuk koñgom kli ḡinañ nanin na-kuliñguk. ⁷ T̄imbi endī ñindīñ eu piumbi, amatam eni-ta-kuñguk, “Ama no nokok siñgina kandañ indaup t̄ilak endī nak nomik n̄im, endī ama loloñ s̄inik. Ama piñbiñen, nak kambak ñandin ñali nepek no tuop n̄im ti-ñimet. ⁸ Nak tuk s̄ilaningot i-sam-ta-kulet, gan endī Dindim Yall̄i i-samekak.”

Yesu en Mesia inda-dakleñguk

⁹ Yoaneli kena kusei k̄imiliñilimbi, Yesuli Nasalet it kwet Galili provins ḡinañ pakuk. Pakapi, il kusei bimbi, Joldan tuknan ñatombiñbi, Yoaneli tuk i-ñimiñguk. ¹⁰ Tuk i-ñimtaleumbi, Yesuli tuk pauañ loñipi dei loumbi kañguk w̄in: kunum piñalimbi, Dindim Yall̄i monik koi mambaip wandiñ wali endok plon piñguk. ¹¹ Piñilimbi, kunum ḡinañ nanin manda no ñindīñ kitu piñguk, “Dik niñana noñgan s̄inik. Nak gambi-galk tambi, nandi-koñgom ti-gamlet.”

¹² T̄imbi wolondañgan Dindim Yall̄i Yesu kwet s̄ilaninnan ni-mulimbi ñañguk. ¹³ Kwet wandiñ ama niñnat, gaut moyenditñgot kuñgilin. Yesuli wandiñ ñambi, tim sandap 40 pakuk. Paliñilimbi, Satañdi endoñ bimbi, tue-kañbi ti-ñim-ta-ku wit niñ kañbi bim ñañguk. T̄imbi añeloli bimbi, Yesu t̄imbi platañgilin.

14 Yoane it kwambīñ gīnañ kīmīkīlīñ wolok siñgi kandañ Yesulī Galili kwelan undane-ñāmbi, Yambattok gīñgīt manda kīndem eu pīumbi, **15** nīndīñ eni-ta-ñāñguk, “Yambatti nain wopum amatamñii yambī-dikñeuktok kīmīkuk. Nain wīn ip indalak, wala tīmbi sīndī gīnanjī tambanembī, kuñgu kolan bimbi, gīñgīt manda kīndem nīn nandi-kwambīñ danekaliñ!”

Yesulī gembīn Juda amatam daut semguk

Yesulī gwañgwañii tīpet tīpet kītī-semguk

16 Tīmbi Yesulī Galili tuk guañ baliliñ ñāñipi, Simon git kwayañ Andlu yambīñguk: endī tuk guañ gīnañ ipi, pis līk molom molom kop tiañe tīñgīmīk. Pis epep kena wīn endok mīnemjet kena wakan. **17** Yesulī yambīmbi kītī-sembi eñguk, “Sītī bīwit!” embi enguk, “Sītī pis epep kena tī-ta-bamīk. Kena wīn bimbi bīm, nak nep kle-kuumek, nak sep tīmba pañgītaumbi, Yambattok amatam epep kena tī-kundekamīk.” **18** Enbīmbi, platik sīnīk pis ba pislik bimbi, wolongan kusei kīmīpi, Yesu kle-ñāñgīmīk.

19 Tīmbi Yesulī kambak jīlop ñāñipi, dakwaya tīpet, Sebedilok nīñāñiit Yakobo git Yoane, yambīñguk: endī nosiit gitā kīkeñ plon papi, pis līk wopumjī tī-dīndīm e kena tīñgīmīk. **20** Yesulī yambīmbi, wolongan en kle-kundemīktok kītī-semumbi, beset Sebedi git kena gwañgwañii kīkeñ plon yambimbi, Yesu kle-ñāñgīmīk.

Yesulī yal kolan no kle-kokuk

21 T̄imbi Yesuli gwañgwañii git Kapaneam it kwelan ña-kuñguk. T̄imbi Sabat patnandi nain indaumbi, it kiyau ḡinañ lombi, kusei k̄imipi, amatamda eni-daut t̄i-sembi, nanandi emguk.

22 Endi endikñe manda nandi-tale amali eni-daut t̄i-semmañgilin w̄indiñ nim tiñguk. Endi ama kos̄i ḡiñḡilat nomik manda gembnat s̄inik eñguk, wala t̄imbi amatam mandan nanditñgilin endi nandi-s̄ilikñe-tiñḡilin.

23 T̄imbi ama no yal kolannat it kiyau ḡinan pakuk **24** endi Yesula k̄iti-ñimbi eñguk, “Yesu Nasalet nanin, d̄ik nekta nindok kandañ biñ? D̄ik n̄ip t̄imbi kolaneñdok biñ ba? Nak d̄ik nandi-gamlet: d̄ik ama d̄indim Yambattoñ nanin.” **25** W̄indiñ eumbi, Yesuli yal kolan niñombimbi niñguk, “Mañga galimbi, ama niñ kañbimbi poñau!” **26** Niñimbimbi, yal kolandi ama m̄injam̄injat t̄iñipi, kwawa wopumgan t̄imbi, amalok ḡinañ nanin kamisim poñañguk. **27** W̄indiñ t̄imbimbi, amatam gitikñe ka-s̄ilikñembi misiñipi, niñiḡan niñdiñ e-nandi-tiñḡilin, “Nepek nek ñandin indalak? Nandinandi niñ gitikñin ba gembnat bien! Endi yal kolan wakit manda kwambim enbimbi, mandan nandimbi tañgoneañ.” **28** T̄imbi Yesulok koi ḡiñgit platik s̄inik Galili kwet tuop eu satañguk.

*Yesuli amatam asup ep t̄imbi kindem daumbi,
Galili kwelan ḡiñgit manda enguk*

29 T̄imbi Yesu git gwañgwañii endi it kiyau bimbi, pauañ pi-ñañḡilin. Pi-ñaumbi, wolongan Simon git Andlu endi Yesu, Yakobo git

Yoane yanañgilim ñambi, isetnan loñgilin. ³⁰ Lotombimbi Yesu niñgilin, “Simon yapman tam jimbat piñgiu kunduwat sînîk walî tîkeumbi dou-patak.” Wîndîn nîmbimbi, ³¹ endoñ ñañguk. Ñambi, kii plon tîkem tîmbim mîlalimbi, jîmbali wolongan taleumbi, nana tuk emguk.

³² Tîmbi maim daut pi-sembumbi, patnandi nain taleumbi, amatam jîmbasiat git ama yal kolanjiat gitik Yesuloñ yousiyousiñgan yanañgipi biñgilin. ³³ Tîmbi Kapaneam nasî gitikkandi it yamanan kîmîn tîngilin. ³⁴ Tîmbi Yesuli amatam jîmbat kusei kuseili ep miñguk asupgan ep tîmbi kîndem daumbi, yal kolan wakît kle-kot-semguk. Wîndîn tîmbimbi, yal endi en nin wiñ nandi-dakle-ñîmumbi, manda nim eneliñdok e-kîmîsip ti-semguk.

³⁵ Tîmbi Yesuli kîlîm mulum gînañ mîlapi, kwet ama nîmnatnan pi-ñambi, wandîn nîmolo tiñguk. ³⁶ Nîmolo ti-palimbi, Simon gitâ noliil mîlapi, Yesu lonjîmbi, lonji-ta-ñakap ³⁷ tîmbi indaumbi niñgilin, “Kapaneam amatam gitikti gambine eñipi gep lonjiañ!” ³⁸ Nîmbimbi enguk, “Nandîlet. Gan nak giñgit manda kîndem ewa piuptok sînîk indañgut, wala tîmbi it kwet diwîn ñasîñgan pakañ wandîn ñana.” ³⁹ Wîndîn embi, Galili kwet tuop kuñipi, it kiyausî gînañ giñgit manda enieni kena tîñipi, yal kolan wakît ep kle-kot-ti-sem-ta-kuñguk.

Yesuli ama wanda kwambîñnat no tîmbi kindem dañguk

⁴⁰ Tîmbi ama no wanda kwambîñnat endi Yesuloñ biñmbi kakukule-eñipi, mîlelem ti-ñîmbi,

kumbam dīñgunembi nīñguk, “Tīkap dīk nep tīmbi kīndem dawīttok nandīlañda, dīk tuop.” **41** Eumbi, Yesuli enda blan wopum tī-ñīmbi, kii kosuap tīkeñipi nīñguk, “Nak nandī-gamlet, dīk nombo kīndem da!” **42** Nīmbīmbi, platik sīnīk wandan kwambīñ pailīmbi, kīndem dañguk.

43-44 Tīmbi Yesuli nī-kīmīsip kwambīñ tī-ñīmbi nīñguk, “Nandīlañ. Dīk nimbek nola nepek inda-gamīk wolok kasat joñgo nīm enbekāñ. Nīm sīnīk. Dīk ñāmbi, pīñgīpka tapma ama daulīmīumbi, kīndem dañ wīn gambī-nandukak. Tīmbi Moseli endīkñe manda eñguk wolok tuop dīk tapma tīmbīmbi, amatam gītīkti jīmbatka talelak wīn gambī-nandīnekaliñ.” Yesuli manda wīndīñ embi, dīndīmgan nī-mulīmbi **45** ñāñguk. Gan endī kusei kīmīpi, kundit nek endok plon inda-ñīmīñguk wolok kasat amatamda tī-sem-takuñipi eu satañguk. Wīndīñda tīmbi Yesuli it kwelan indañgan ñāñala nandum mīlataumbi, kwet ama nīmnatnan ñā-pakuk. Ñā-palīñīlīmbi, amatam kwet tuop endoñ bī-teleñgīliñ.

2

Yesuli yom bimbilok gembī palmīlak

1 Sandap dīwīn taleumbi, Yesuli bīndambo Kapaneam it kwelan ñā-tomguk. Tīmbi amatam dīwīndī “Endī bīk, ilan patak” eu sataumbi, **2** amatam asupgandi endoñ bīñgīliñ. Bīmbi, it gīnañ lo-pili tokñeumbi, yamanan wakīt pipap masip mīumbi, gīñgit manda enguk. **3** Gīñgit eñlīmbi, ama dīwīn noli endoñ bīñgīliñ, endoñnan nanin ama tīpet gīt tīpet endī nosi no

kii kesi dalandan tañgo plon bembı biñgiliñ.
⁴ Biñmbi, Yesulok kuañ kuseinan kimitneliñdok ama kimitin ginañ ñam wit nim kañbi, it pendim bat plon loñgilin. Lombi, Yesulok kumbamanan kandañ pendim ginañ timbi tombimbi, ama kii kesi dalandandok tañgo plon toali topbi, it pendim plon nanin kimirim piñguk. ⁵ Windiñ timbimbi, Yesuli nanandi kilitkintjilok kusei kanandi-tombi, ama kii kesi dalandanla nimbi eñguk, “Notna, yomga bi-gamlet.”

⁶ Timbi endikñe manda nandi-tale ama diwitin wiñgan pipaktilin endi ginanji ginañ ñinditñ kimit-nandiñgiliñ, ⁷ “Nekta ama silanin ñali ‘Yomga bi-gamlet’ embi, Yambat nit-tike-piyalilak? Yom bimbilok gembı win Yambattoñgot palimlak.” ⁸ Windiñ kimit-nandiñtimbi, Yesuli wi ipkan ginañli yambi-nandi-daklembi enguk, “Ginanjili neta windiñ nandi-kunakunaeañ?
⁹ Tikap nak ama ñala ‘Mìlapi, ipatka tikembi ñau!’ nimbambi, kindem dawikta, nak ‘Yom bi-gamlet’ nit walit windiñgot kindem indañmek.
¹⁰ Windiñda kwelan ñolok yom bimbilok gembı win Ama Sisinktoñ palmilak win daut samettok
¹¹ nak ama kii kesi dalandan ñala ñinditñ nit, ‘Mìlapi, ipatka tikembi, ikanan ñau!’” ¹² Yesuli windiñ nimbitimbi, ama walit mìlapi, wolongan ipal tikembi, amatam dausinangan poñañguk. Timbi amatam gitikti ka-gitip gitip timbi, Yambat nit-kindem dambi eñgilin, “Nepek ñandin damañgan no nim kañgimiñ.”

Yesulok nanandinli amalok nanandinji makle-lak

13 T̄imbi Yesuli b̄indambo tuk guañ baliliñnan p̄i-ñañguk. Ñaumbi, amatam k̄im̄in wopumgandi endoñ b̄umbi eni-daut ti-semguk. **14** T̄imbi walinin yousim ñañipi, Alifaialok niñañ Livaili takis epep ilan pipalimbì kañbi niñguk, “B̄im nep kle-ku!” Nimbimbi, kenan bimbi m̄ilapi, kusei k̄im̄ipi kle-ñañguk.

15 T̄imbi Livaili Yesu ni-tiañeum ilnan loumbi, nana towiñguk. T̄imbi takis epep ama git̄a ama endikñe manda nim k̄imit-kle-kiliñ eañ (ama wandis̄ asupgandi Yesu kleñgilin) endi bo Yesu git gwañgwañii en git̄a lombi, nana yakan nañgilin. **16** T̄imbi Falisi ama endok boñgipsinan nanin endikñe manda nandit-tale ama diw̄in endi Yesu en git̄a pipapi, nana nambimbi kañbi, nandu m̄ilataumbi, gwañgwañila enbi eñgilin, “En neta takis epep ama ba ama endikñe manda nim k̄imit-kle-kiliñ eañ en git̄a papi, nana nalak?” **17** Eumbi, Yesuli manda wiñ nandimbi, niñdiñ enbi eñguk, “K̄indemsi endi gwasap amaloñ s̄ilakan nim ñañ. Wiñ j̄imbasiat endiñgot gwasap amaloñ ñañ. Windiñgangot nak ama dindim enda nim b̄iñgut. Nim a. Nak ama yomsiat eni-tiañeupi b̄iñgut.”

Yesulok nanandinli sosilok nanandinji makel-lak

18 T̄imbi nain nola Yoane tuk i-sem-i-sem kena tiñguk endok gwañgwañii git̄ Falisi ama endi sosilok telak kleñipi, nana git̄ik k̄im̄isip tiñgilin. Tiñgilimbi, ama diw̄in endi Yesuloñ b̄imbi ni-kañbi eñgilin, “Yoanelok gwañgwañii ba Falisi ama endok gwañgwanjii endi nana k̄im̄isip t̄imbimbi, neta dikok gwañgwañgaili wiñdiñ

nim tañ?”¹⁹ Ni-nandumbi, Yesuli enlok ba gwañgwañiilok plon niñdiñ embi enguk, “Tikap ama noli tam tımbektok nana sina wopum tımbımbi, nolii kiti-semum biñgilin endi kındem nana kımisip tıneliñ ba? Nim a. Ama walı nolii gitा palıñlımbi, nana kımisip kındem nim tıneliñ.²⁰ Gan nain wiñ indaumbi, ama entiañeñguk en noliilok boñgipsınan nanin yapma tıke-ñaumbi, wolondamek nolili nana kımisip tınekalıñ.”

²¹ Yesuli wiñdiñ embi, sosiloñ telak git enloñ telak wolok eyout manda tipet embi, niñdiñ enguk, “Nimbek noli dasindasi damanin dıkñendikñen plon sandum kusip komblin nim kımıt takapbi youlek. Wiñdiñ tımbekta, kaik walı damanin tıañeumbi blañganeumbi, gitanañ wopumgan sìnık indauk.²² Tımbi bo wain tul komblin wain gwılap kawai gitanañ nim wilı gitlowık. Wiñdiñ tımbekta, tullı bendi-wopum dambi, gwılap tımbi tawaumbi, tul gitा gwılap kolandemik. Wala tımbi wain tul komblin wiñ gwılap komblin gitanañ wilı gitolok.”

Yesulok nanandinli Moselok endikñe manda maklelak

²³ Tımbi Sabat patnandi nain nola Yesuli plaua kena boñgip dıkñe-ñaupi ñaumbi, gwañgwañiili en kle-ñañgilin. Ñañipi, kusei kımipi, plaua mıñjıp met-nañgilin. ²⁴ Tımbi Falisi amalı yambımbi, Yesu nimbi eñgilin, “Wi ka! Neta endi kımisip manda maklembi, patnandi nainda kena tañ?”²⁵⁻²⁶ Eumbi tambane-enguk, “Nain wolonda Abiatalı tapma amalok telak damanjı

palitñilimbi, Devit git amañii nananjila gawat ti-palimbi, Devittı nittek tñguk? Sındı kasat wın nim pinat-nanditñliliñ bek? Devit endı Yambattok it gınañ lombi, plaua Yambatta mımın mepi nañguk. Plaua wın tapma amalitñgot nanalok, gan Devittı kìmisip manda maklembi, plaua nañbi, noliila bo mep emumbi nañgiliñ.”

²⁷ Yesuli wìndiñ embi eni-daklembi eñguk, “Yambatti ama Sabatta tımbi nim tımbi in-dañguk. Nim sìnık. Endı Sabat patnandi nain wın amatam ep tımbi pañgitanelitñdok kìmukuk. ²⁸ Wala tımbi nak, Ama Sisinikti, amatamdi Sabat patnandi nainda nek nek kındem tindilok ewa talelak.”

3

¹ Tımbi Sabat patnandi nain nola Yesuli bìndambo it kiyau gınañ loumbi, ama kii dalandan noli wolok pipakuk. ² Palimbi, Yesulok kanjikñii endı Yesu manda plon kimitnelitñdok nanditñgiliñ, wala tımbi endı Yesu Sabattok sambat kleñipi, ama wın kañbiutak, ba kìmisip makleñipi, ama wın tımbi kındem dautak wala katuakiliñ. ³ Wìndiñ ka-tualitñlimbi, Yesuli ama kii dalandan ni-tiañembi niñguk, “Mìlapı indangan it!” Wìndiñ embi, ⁴ Falisi amala eni-kañbi eñguk, “Sabattok endikñe manda wali nittek elak? Patnandi nainda kındem ba kolan tilok, ama ep tımbi kındem dalok ba ep tımbi kìmlok?” Yesuli wìndiñ eni-kaumbi, manda tambon nim tambane-nımbi, sìlak nambim ñaumbi pakiliñ.

⁵ Tımbi Yesulok gınañ di-kokop eneumbi tambane-yambimbi, gınañ kwambìndanjila

walen kolaumbi, ama wala ñinditñ nñguk, “Kïka kosuat!” Eumbi, kii kosuapi, kïndem dañguk. ⁶ Tïmbi Falisi ama endi it kiyau bimbi, pawañ poñambi, wolongan ama wapmañ Elottok sambatñii git kïmïn tïñgiliñ. Kïmïn tïmbi, kusei kïmïpi, nitek tïmbi witneñ eñipi, manda e-lonjítïñgiliñ.

Amatam kïmïn gitikti Yesu kleñgiliñ

⁷ Yesu git gwañgwañii endi pi-ñambi, Galili tuk guañ baliliñ ñañgiliñ. Ñañilimbi, ama kïmïn wopumgan endi Yesu kleñgiliñ. Endi Galili kwelan naningot nïm a. Amatam Judia kwe-
lan ⁸ ba Jelusalem it kwelan, ba Idumaia kwe-
lan ba Joldan tuk tambon kanda, ba Tilo git
Saidon it kwet kandañ pakañ, amatam asupgan
endi Yesu kudit neknek ti-kuñguk wolok git
nanditñgiliñda tïmbi endoñ biñgiliñ. ⁹⁻¹⁰ Endi
amatam asup ep tïmbi kïndem dañgukta, wala
tïmbi ama jïmbasiat ba wandanjiat endi tike-
kaneliñdok kle-gimbupi, tambo kle-kot-tiñgiliñ.
Wïnditñ tiñgiliñda tïmbi, Yesuli kïkeñ plon loup
nanditñmbi, gwañgwañiila enguk, “Nïm kañbi, am-
atamdi nep kamaineliñ, wala tïmbi kïkeñ tipnam
no bïmbi namandi palen.” ¹¹ Tïmbi ama yal
kolanjiat Yesu kañgiliñ endi kesinan mïlelem
tïmbi diñgunembi, ñinditñ kititñgiliñ, “Dïk Yam-
battok Nïñañ sinik.” ¹² Wïnditñ kititñlîmbi,
Yesuli enlok kusei nïm e-dakleneliñdok en-
kïmïsip kwambiñ ti-semguk.

**Yesuli telak netek plon Yambatti
gitñgítñii yambit-dikñelak wala**

en-i-daut t-i-semguk

Yesuli en-i-mumulin 12 ep danguk

¹³ T̄imbi Yesuli kwet k̄im̄in nolok lombi, ama epmep nand̄iñguk wakan en-i-tiañeum b̄iñḡiliñ. ¹⁴ Biumbi, endoñnan nanin ama 12got epbi, kos̄i ‘en-i-mumulin’ k̄it̄imbi enguk, “Sindi nakita kuneliñdok sep danlet. Danbi san-i-mulambi, ḡiñgit mandana e-ta-kunekaliñ. ¹⁵ T̄imbi yal kolan ep kle-kot-t-i-semneliñdok gemb̄i pat-samekak.” ¹⁶ Ama 12 Yesuli ep danguk endok kos̄i ñiñdiñ: Simon (koi no Petlo k̄itiñguk). ¹⁷ T̄imbi Sebedilok niñañiit Yakobo git Yoane (endok koset komblin Boanelges ep k̄itiñguk, niñiñlok manda plon ‘Endi diliñmat wandiñ’). ¹⁸ T̄imbi Andlu, Filip, Batlomio, Mataiyo, Tomas, Yakobo Alifajalok niñañ, t̄imbi Tadaio, ba Simon Selot. ¹⁹ T̄imbi Judas Iskaliot, ama endi Yesu bola t-i-ñiñguk.

Yesulok sambat bien sinik wi nin?

²⁰ T̄imbi Yesuli gwañgwañii git ilan ñañguk. Ñaumbi, biñdambo amatam asupti endoñ bi k̄im̄in tiñḡiliñ. Nain tuop wiñdiñ tiñḡiliñda t̄imbi, Yesu git gwañgwañii endok nana tuk ep na nain no nim inda-semguk. ²¹ T̄imbi Yesulok wekal sambat endi ḡiñgit wiñ nand̄imbi, “Ginañ kamalalak” embi, isi kusei bimbi, t̄ikeneliñdok ñañḡiliñ.

²² Ñañiñmbi, endikñe manda nand̄i-tale ama diw̄in Jelusalem it kwelan pakiliñ endi Yesu pakuknan b̄imbi ñiñdiñ eu satañguk, “Belsebul endi Yesulok ḡinañnan patak”, ba “Yal kolandok yambi-dikñenjili gemb̄i miumbi, yal kolan ep

kle-kotak.” ²³ Eumbi, Yesuli kiti-semum biumbi enguk, “Kusei nekta Satañdi enlok yalñii ep kle-kolek? ²⁴ Tíkap it kwet noli tambipi, nisitñgan mimbi, tambo wit-tineliñda, it kwet walí nim kwambiñ dambi palek. ²⁵ Ba sambat noli tambipi, nisitñgan mimbi, tambo wit-tineliñda, sambat walí nim kwambiñ dambi patneliñ. ²⁶ Wíndiñgangot Satañdi ikan yalñiila kanjik tímberi, ep tambilimda, endi kwambiñ dambi ilektok tuop nim. Endi tale-sin tawík. ²⁷ Tímberi Satañ endi ama no gembinat nomík. Ama noli endok it ginañ gembinat lombi, gitngitñii joñgoñgan ep mektok tuop nim. Dama endi ama gembinat wín tikembi, toali ap imbi bium palímek, gitngitñii palímlak wín kíndem ep talewík.”

²⁸ Yesuli wíndiñ embi yousimbi enguk, “Nak biañgan sanlet: amatamdi díwísila ba Yambatta kolan ti-nimbi yom tañda, yom wín gitíkkán Yambatti kíndem bi-semekak. ²⁹ Gan no endi Díndim Yal ni-kolalakta, endok yomín binimbiniñmlok tuop nim patak, yomín walí papat kwambiñ palímekak.” ³⁰ Endíkñé manda nandi-tale amali Yesulok ginañnan yal kolan patak embi, Díndim Yallok kenan wíndiñ e-kolakola eta-kuañgilinda tímberi manda wíndiñ eñguk.

³¹ Tímberi Yesu meñ kwayañii endi tombi, it pawani ipi, Yesu git e-nandi-tineliñdok manda kímílím loñguk. ³² Loumbi, amatam Yesu kle-gimbupi pipakiliñ walí Yesu nimbi eñgiliñ, “Meñga nokai pawani bi ipi, gambinap nandimbi eañ.” ³³ Eumbi tambane-enguk, “Mena notnai wi-nin?” ³⁴ Wíndiñ embi, amatam kle-gimbup pipakiliñ yambibiñipi enguk, “Kawít! Nokok mena,

notnai ñi pakañ. ³⁵ No endi Yambattok man tañgonelakta, walî wakan nokok mena notnai sîník.”

4

Yambattok mandali telak nitek plon piñdi dam ñalak

¹ Tîmbi Yesuli tuk guañ baliliñ ña-papi, bîndambo kusei kîmipi, amatam eni-daut ti-semguk. Nain wolonda amatam endoñ bi kîmin tiñgîlîñ wîn wopumgan sîník, wala tîmbi Yesuli kîkeñ nolok plon lo pipalîmbi, kambak munjulîm ñaña eñguk. Tîmbi amatam kîmin gitikti tuk bambalnan pipakîlîñ.

² Tîmbi Yesuli nepek asuptok plon eyout manda embi, eni-daut ti-semguk. Tiñipi enguk, ³ “Nandîwit! Ama noli nana mînjip kokota kena gînañ ñañguk. ⁴ Ñambi, mînjip kot-ti-kot-ti-ñâñlîmbi, dîwîn telak plon piñumbi, moniktî bîmbi, yout-na-taleñgîlîñ. ⁵ Tîmbi mînjip dîwîndi kwet lakatgot kawattî salaiñguknan piñgîlîñ. Wolok kwet lakat pakukta, mînjipti platikan tawa-lambiñgîlîñ, ⁶ gan endi kakai plongot pakukta, maimdi lambi ep dîumbi yañetambi kîm-taleñgîlîñ. ⁷ Tîmbi mînjip dîwîndi koselek mînjip boñgîpsinan piñgîlîñ endi yakayakan tawa-lambumbi, koselekti gembînjat lambi ep tapli-taleumbi, bien nîm laliñgîlîñ. ⁸ Tîm mînjip dîwîndi kwet galk plon piñgîlîñ endi tawa-lambîmbi, bien kîndem sîník laliñgîlîñ. Kwandai dîwîndoñ bien lakat,

dīwīndoñ kambak asup, dīwīndoñ asup sīnīk wīndīñ laliñgīliñ.”

⁹ Yesulî eyout manda wīndīñ embi yousîmbi enguk, “No en pawâñnat endî mandana nandîmbi tîke-kiliñ eukak.”

¹⁰ Tîmbi amatam kîmîn gitîk endî ña-taleumbi, Yesu, gwañgwâñii 12 gitâ nosii dîwîn nîsîñgan pakîliñ. Papi, eyout manda gitîk eñguk wolok kusasîla nî-kaumbi ¹¹ ñîndîñ enguk, “Telak nîtek plon Yambatti amatamñii yambî-dîkñelak wîn damañgan pat-sembîn pakuk, gan nak man sînda wakan sanba dakleumbi, kîsî plon kîmît-talelet. Gan amatamdi nokok gitîngit nîm inda-taleañ enda wakan nak nandînandi gitîk wîn eyout mandalîñgot enî-daut tî-semlet. ¹² Wîndîñ tîmbambi, endî deimbi kañ, gan nîm ka-dakleañ, ba pawanjî kîmîpi nandañ, gan nîm nandî-dakleañ. Endî ka-nandî-dakleneliñda, gînanjî tambaneumbi, Yambattî yomjî kîndem bi-semek.”

¹³ Tîmbi Yesulî yousîmbi enî-kañbi eñguk, “Eyout manda sanit wolok kusei nîm nandî-dakleañ ba? Wîndîñda eyout manda gitîk nîtek nandî-taleneliñ? ¹⁴ Nandañ! Ama nana mînjîp kotak endî Yambattok manda e-kolî pîlak. ¹⁵ Mînjîp telak plon pîlak wolok walan ñîndîñ: manda wîn nandumbi, gînanjî gînañ pîumbi, Satañdi platikan bî manda yapma tîke-semlak. ¹⁶ Ba mînjîp kwet kawatgot plon pîlak: endî manda wîn nandîmbi nandî-koñgom tîmbi nandî-dasiañ. ¹⁷ Gan manda wîn gînanjî gînañ kakai nîm tîlakta, nain dumangangot tîke-kuañ. Gîñgit mandala tîmbi mîlap ba kanjîk endok

plon indaumbi, endi platikan sînîk pipîmbi biañ.
18 Ba mînjîp koselek mînjîp boñgîpsînan pîlak: ama dîwîn manda wîn nandî-taleañ, **19** gan kwelalok mîlap, ba mînem kwîlîkwîlî wolok nandî-koñgom juluñgan, ba nepek kusei kusei dîwîsî wolok galkti gînanjî tokñeumbi, manda nandîmbi, platik kamalaumbi, bien nîm indalak.
20 Ba mînjîp kwet galk plon pîlak wolok walan wîn ñîndîñ: ama endi wakan manda nandîm kasilembi tîke-kuañda, bien ep tîndînjî plon inda-ta-ñalak: dîwîndî lakat, dîwîndî kambak asup, dîwîndî asup sînîk laliañ.”

Yambattok mandali telak nîtek plon bien indalak

21 Tîmbi Yesuli Yambattok mandala ñîndîñ enbi eñguk, “Ama noli sipala it gînañ tîke-lombi, kambotti tapliwîk ba pipat doundou kapmainan kîmîlek ba? Nîm a! Endi it gînañ tîke-lombi, indangan kîmîlimbi kolî salewîk. **22** Wolok tuopgan manda gitîk pat-sembîn patak wîn eu indadaklelok. Tîmbi nepek gitîk wît-tapliñgîlîñ patak wîn tîmbi inda-daklelok. **23** No en pawâñnat endi mandana ñîn nandîmbi tîke-kîliñ eukak.”

24 Yesuli wîndîñ embi enguk, “Pawanjîli manda nîtek nandañ wîn nandîmbi tîke-kîliñ enekalîñ. Manda nîtek nandîmbi tañgoneañda, Yambatti wolok tuopgan nanandi sambi, nombo yousimbi samî-sînîk taukak. **25** Neta, no endi nanandi Yambatti mînguk wîn tîke-kulakta, endok nanandin wîn tîmbîm wopum daukak. Gan no endi nanandin wîn nandî-kîmnembi nîm tîke-kulakta, nanandin palîmlak wîn apma tîke-ñîmîumbi, sîlak palekak.”

Yambatti telak nitek plon giñgitñii yambidikñeumbi inda-sata-tañ

²⁶ T̄mbi Yesuli yousimbi enguk, “Yambatti enlok giñgitñii telak nitek plon yambidikñeumbi inda-sata-tañ, nak wolok plon eyout manda no ñindit̄ sanba nandiwit̄: ama nolt̄ kena ginañ nana m̄njip̄ kot-ti-kot-ti-t̄lak. ²⁷ Kottalembi, ilan ñambi, tim sandap dou-m̄lat-ta-kuumbi, m̄njip̄ wal̄ bendit̄-wopum dambi, m̄ndiñ lambit̄lak. Gan telak nitek plon lambit̄lak w̄in en nim nandit̄lak. ²⁸ Kwet en kena t̄imbimbi, bien indalak. Dama m̄ndiñ lambit̄-indaumbi, sap k̄imilimbi, siñgi kandañ bien indalak. ²⁹ Bien gilita-taleumbi, epep nain indaumbi, ama wal̄ bien ep mit̄lak.”

³⁰ Yesuli yousimbi enguk, “Yambatti telak nitek plon enlok giñgitñii tipet s̄inik w̄ngan yambidikñeumbi inda-sata-tañ? Kusei wolok plon n̄ndit̄ eyout manda nek enambi dakleutak? ³¹ Yambattok k̄ikesip̄min wolok bendimbendit̄ w̄in wambit̄ñ m̄njip̄ nomik. M̄njip̄ w̄in tipnam s̄inik, m̄njip̄ diw̄in kena ginañ kokañ w̄in wolok tuop nim. ³² Kwet plon kotnambi, lambit̄ bendit̄-wopum dambi, yaya diw̄in git̄ik w̄in yapma klelak. Kii gayam wopumgan t̄imbimbi, monikt̄ kiñdem wolok plon isi t̄imbi, pitiñ patneliñ.”

³³ Yesuli manda eni-ta-kumbi, eyout manda wandiñ asupgan eñguk; w̄in amatam nandinandinjilok tuop enbi, ³⁴ kwapmeñgan eyout mandalit̄ngot eniliñguk. Gan eyout manda wolok bien gwañgwañii nisit̄ngan palimek edakle-ti-semlit̄nguk.

Yesulî gembîn gwañgwañiila daut semguk

Yesulî sasale git tuk enbîmbi, kîlp eñgimîk

³⁵⁻³⁶ Sandap wolonda kwet kîlîm eumbi, Yesulî kîkeñ plon pipapi, gwañgwañiila enbi eñguk, “Nîndî tuk guañ dîkñembi, dat kandañ ñana.” Eumbi, gwañgwañiili ama kîmîn gitîk yambimbi, kîkeñ plon lombi, Yesu joñgo nañgîpi, tuk tambon kandañ ñañgîliñ. Tîmbi ama dîwîndî kîkeñji tîkembi, ep klembi ñañgîliñ.

³⁷ Ñañlîmbi, sasale wopumgandî kusei kîmîpi, tuk pendîlîm mîlapi, kîkeñji gînañ pîumbi tokñeup tîñguk. ³⁸ Gan Yesulî joñgo wiñgan kîkeñ temîk siñgi kandañ kumba gemba kîmîpi dou-pakuk. Tîmbi gwañgwañiili tîmbi sîlikñembi nîñgîliñ, “Nînîndaut. Tuk guañ gînañ pînepi tamîñ. Wîn nîm nandi-nîmlañ ba?” ³⁹ Nîmbîmbi mîlapi, sasale nî-ñombîmbi, tuk guañda nîñguk, “Gitak! Busukñane!” Eumbi, sasaleli kîlp eumbi, tuktî busukñembi pakuk.

⁴⁰ Tîmbi Yesulî gwañgwañiila enguk, “Neta gembînjî pîlak? Nîtekta tîmbi, nakîta kuañ, gan gama nîm nandi-kîlîk ti-namañ?” ⁴¹ Eumbi, dambe taletalet tîmbi, nîsîñgan e-nandi-tîmbi eñgîliñ, “En ama nîtnein, ñala sasale git tuk guañdî man tañgoneamîk?”

5

Yesulî eumbi, yal kolan asup endî bit gînanjî gînañ pîñgîliñ

¹ T̄imbi Yesu ḡita gwañgwāñii endi tuk guañ d̄ikñembi, tambon kandañ, Gelasa amatamduk kwelan, ña-tomgiliñ. ² Tombi, Yesuli k̄ikeñ bimbi, kwambiñ loumbi, ama no yal kolan-nat amasumnan pakuk endi yambimbi Yesuloñ biñguk. ³⁻⁴ Ama w̄in toa kwambiñ ba aindi kii kesi nain nain im-mañgilñ, gan ama noli endok gembin t̄ike-piuktok tuop n̄im. Endi toa pat-t̄imbi d̄ikñeumbi, ain w̄ip m̄indit-paliñmbi pa gloliñguk. T̄imbi endi sañan daumbi, kii kesi toa ba aindi nombo imneliñdok tuop n̄im kaañgilñda kak biumbi, sumnan dou-m̄ilat-pattiliñguk. ⁵ Tim sandap tuop endi sumnan ba kwet jañgin plon papi, kwawa wopum t̄imbi, kawatti siñgin gw̄ilap w̄ipi dombimbi pa kuliñguk.

⁶⁻⁸ Ama endi wakan mayañgan ipi, Yesu kañbi, endoñ woñep b̄umbi n̄iñguk, “Yal kolan, d̄ik ama ḡinañ nanin poñau!” N̄imbi ni-ḡiñgineumbi, bi-tombi, kesinan m̄ilelem ti-ñiñmbi, kwambiñgan k̄it̄imbi n̄iñguk, “Yesu, Yambat Loloñ S̄inik endok Niñañ, d̄ik nek ti-namepi bilañ? Nak Yambattok koi plon ganlet: d̄ik kena ḡim n̄im namekañ.” ⁹ N̄imbimbi, Yesuli “Koka nin?” ni-nandumbi tambane-niñguk, “Kotna K̄imín Gitik. Niñdi asupgandi kuamitñ, ñala.” ¹⁰ Endi w̄inditñ embi ḡiñginembi n̄iñguk, “Niñdi kwet ñin bineñdok n̄im niñi-mulekañ.” ¹¹ T̄imbi kamañgan bit asup k̄imín wopumgandi kloñnan kumbi, kwet mina-pakiñ. ¹² W̄inditñda yal kolan endi Yesuli nandi-semumbi, bit ḡinanji ḡinañ piñelitñdok ni-nandiñgilñ. ¹³ Ni-nandumbi nandi-semum ama ḡinañ nanin lambi poñambi, bit ḡinanji ḡinañ

p̄iñḡiliñ. Piumbi, bitt̄i kloñnan woñep p̄imbi, kwet bambalnan j̄lopi, tuk guañ ḡinañ p̄iñḡiliñ. Bit lakat n̄im, 2000 netepek git̄ik endi p̄imbi, tuk nam k̄im-taleñḡiliñ.

¹⁴ T̄imbi bit kauli-d̄ikñe ama endi pimbi woñep ñ̄ambi, ama it kwelan ba kenanj̄i ḡinañ pak̄iliñ tuop kasat ti-semḡiliñ. Ti-semumbi, endi nepek nek indañguk w̄in kaneliñdok biñḡiliñ. ¹⁵ Biñmbi, Yesuloñ tombi, ama kañbi ka-nandit̄iñḡiliñ w̄in: ama yal kolan k̄im̄in git̄iknat kuñguk endi ḡinañ nanandin tombimbi, dasindasi k̄im̄ipi, busukñanengan pipakuk. Amatamdi daut git̄ikñin w̄i kañbi misiñḡiliñ. ¹⁶ Nepek ka-nandit̄iñḡiliñ endi ama yal kolannat kuñguktok plon ba bittok kandañ nepek indañguk wolok kasat ti-semḡiliñ. ¹⁷ Kasat w̄in nandi-talembi, w̄inasili wolongan Yesuli kwesi w̄in bim ñawiktok ni-nandi-t̄imbimbi nandi-semguk.

¹⁸ T̄imbi Yesuli k̄ikeñ plon loñilimbi, ama yal kolan kle-koliñguk endi kle-ñawiktok ni-nandi-t̄iñguk. ¹⁹ Gan Yesuli n̄im embi niñguk, “D̄ik ika kwekanan ñambi, nokai git̄a kuñipi, Wopumdi telak niñek plon blan ti-gambi nandi-gambi, nepek wopum ti-kindem da-gam-talek wolok kasat ti-semekañ.” ²⁰ Eumbi, ama walit kwet 10 wolok kandañ ñambi, kusei k̄im̄ipi, Yesuli nepek ti-ñiñguk wolok kasat ti-sem-kuumbi, amatam git̄iktiñ nandi-git̄ip git̄ip tiñḡiliñ.

*Yesuli wembe sembisemb̄in git tam j̄imbalat ep
t̄imb̄i kindem dañḡimik*

21 T̄mbi Yesu git gwañgwañii endi k̄keñ plon lombi, b̄ndambo tuk guañ d̄kñembi, tambon kandañ ña-tomguk. Tombi, tuk baliliñnan pal̄ñilimbi, amatam asupgandi endoñ b̄imbi, k̄min t̄ñgilin. **22** T̄ñilimbi, it kiyau kaulid̄kñie ama no koi Jailus endi b̄imbi Yesu kañbi, kesinan m̄ilelem t̄mbi **23** d̄ñgunembi n̄kukulembi eñguk, “Wembana tipm̄inam endi sembupi tilak. Ñala d̄k k̄ndem b̄imbi, k̄kali endok plon k̄milimbi, k̄ndem dambi palen.” **24** N̄imb̄i nandimbi, en git̄a ñañguk.

Ñañilimbi, amatam k̄min wopum endi kle-gimbulupi, tambo kle-kot-tiñipi ñañgilin. **25** Endok boñgipsinan tam no ñañguk, endi tamdok j̄imbat ti-ta-kuumbi, gw̄lat 12 t̄ñguk. **26** T̄mbi gwasap ama asupti gwasap kusei kusei miumbi wal̄ m̄lap yousi miumbi, siñgi gawat wopum s̄inik nandimbi kuñguk. T̄mbi kena t̄ñgilin wolok tuan m̄inem kwil̄kwil̄ pal̄mguk git̄ik wiñ em-taleñguk, gan j̄imbal̄ n̄im pañgitañguk. **27-28** Tam endi wakan Yesulok giñgit nandilinukta t̄mbi ñindin k̄mit-nanditñguk, “Nak dasindasingot ti-ke-kautetta, gumañ k̄ndem dauet.” W̄ndin nandimbi, amatam k̄min git̄ik ñañgilin boñgipsinan Yesulok siñgi kandañ ñambi, dasindasin ti-ke-kañguk. **29** Ti-ke-kaumbi, wolongan wekaili kala daumbi, piñgiu pañgita-taleumbi nanditñguk.

30 T̄mbi Yesulok gembin noli tiañeum nandimbi, wolongan tambanembi eni-nandimbi eñguk, “Nindi dasindasina ti-ke-kalak?” **31** Eñilimbi, gwañgwāñili n̄ingilin, “Kalañ:

amatam kīmīn git̄ikt̄i gep kle-ḡimbupi tambo kle-kot-tañ. Neta ‘Nind̄i neplak?’ elāñ?” ³² Gan Yesuli ‘Nind̄i sīnīk nep mīk?’ wīn ka-daklewīktok yambi-ta-ñañguk. ³³ Wīndiñ tīmbīmbi, tam end̄i pīñḡtu plon kundit indañguk wala nand̄i-mīsīmbi, blañblañ tīñipi Yesulooñ bīñguk. Bīmbi, kuañ dombīnnan mīlelem tī-ñīmbi, enlok kusei eu tawaumbi nīñguk. ³⁴ Nīmbīmbi, Yesuli nīñguk, “Wembe, nanand̄i kwambīndañgala kīndem dalañ. Mīlapka taleumbi, waleñga kīndem daumbi, ñā kīndemgot kuukañ.”

³⁵ Yesuli tam manda wīndiñ nī-paliññilīmbi, it kiyau kauli-dīkñelok ilnan nanin ama dīwīn manda tīke-bīmbi, nosi kañbi nīñgīlīñ, “Wembañga ip sembilak. Ñala endaut amali sīlakan nektok ikanan kesit gawat ñautak?” ³⁶ Gan Yesuli manda wīn nand̄i-kīmnembi, kauli-dīkñela nīñguk, “Nīm mīsīwīñ, sīlak nand̄i-kīlīk tī-namī-ta-ñaukañ!” ³⁷ Wīndiñ embi, amatam git̄a gwañgwañii dīwīn en nīm klenelīñdok ent̄-kīmīsip tī-sembi, Petlo, Yakobo git̄a kwayañ Yoane endiñgot yanañḡipi ñañguk. ³⁸ Ñambi, kauli-dīkñelok ilan tombi, amatam kīmīn gīñgīlī ba mano kulim tīmbi kut-palīmbi yambiñguk. ³⁹ Yambi-nand̄imbi, it gīnañ lombi enguk, “Sīnd̄i nekta gīñgīlī wopum tīmbi kut-pakañ? Wembe ñīn nīm sembīk, end̄i sīlak dou patak.” ⁴⁰ Wīndiñ eu nand̄imbi, kolan ka-kwalepgīlīñ.

Gan Yesuli amatam git̄ik ep kleum pawan pīumbi, wembe meñ beu git̄a gwañgwañii tīpet git̄ no wīn yanañḡipi, wembe pakuknan loñguk. ⁴¹ Lombi, wembe kii tīkembi, nīsīlok manda

plon “Talita kumi” nīñguk, wīn nīndīñ, ‘Wembe tip, mīlat ganlet.’⁴² Eumbi, wolongan wembe walī mīlapi, ñāñambīt tīñguk. (Wembe wolok gwīlalī 12.) Tīmbi amatam wolok pakīlīñ endī nepek wīn ka-sīlikñembi, nanandīnji nīm nandī-dakleñgīlīñ.⁴³ Tīmbi Yesuli kasat ama dīwīnda nīm enneliñdok kīmīsip kwambīñ tīsembi, wembe wīn nana mīumbi nambektok enguk.

6

Nasalet nasili Yesulok gembīnla nandum tlal tīñguk

¹ Tīmbi Yesuli kwet walinin ñāmbi, gwañgwāñii gitā il kuseinan ñām pakuk. ² Pakap, Sabat patnandī nain indaumbi, it kiyau gīnañ lombi, kusei kīmīpi, amatam enī-daut tīsemumbi nandīñgīlīñ. Tīmbi asuptī nandī-gitīp gitīp tīmbi eñgīlīñ, “Ama sīlanin ñālī manda gitīk ñīn denanin inda-ñīmīñguk? Nanandī wopuwopum ñīn inda-ñīmīñguk wīn netepein sīník? Ba kundit tīndīn walān wīn engano sīník! ³ Endī it tīndī ama sīlanin wīn! Malialok nīñāñ, ba Yakobo, Jose, Juda gitā Simon, endok dasī. Tīmbi wiwii endī nīn gitā kuañ.” Wīndīñ embi nandī-ñīmūm pī-sīník tañguk. ⁴ Tīmbi Yesuli enguk, “It kwet dīwīn endī plofet ama nola nandum loloñ tīlak, gan ilnan nasī ba nolii ba wekal kusipñii endī ka-mīsi-tī-ñīmañ.”

⁵ Wīndīñ tīñgīlīñda tīmbi, kundit engano tīmbepi nandum mīlataumbi, sīlak ama jīmbasat tīpet sīník kiilī ep kaumbi, kīndem dañgīlīñ. ⁶ Tīñīpi nandīñguk, “Nekta sīník tīmbi, kenanala

nandum tlal t̄lak?” W̄ndiñ nand̄ñipi, eni-daut t̄-semektok it kwet kle-gimbut-ñañguk.

Yesuli endok kusei gwañgwañiila daut semguk

*Yesuli gwañgwañii 12 kenala eni-mupi, endikñe
t̄-semguk*

⁷ T̄mbi Yesuli gwañgwañii 12 eni-tiañeum b̄umbi, kena t̄ineliñdok ama t̄ipet t̄ipet eni-mupi, yal kolan ep kle-semneliñdok gemb̄ emguk. ⁸ T̄mbi enguk, “S̄indi ñanepi, nepek no n̄m t̄ike-ñañekaliñ, toñanjiñgot. Nana ba lik w̄in n̄m t̄ike-ñañekaliñ, ba m̄inem kwandai ḡim̄in no dasindasinji ḡinañ n̄m dasinekaliñ.

⁹ Kesisilok gw̄lap w̄inda t̄ikenekaliñ, dasindasi t̄ipet w̄i n̄m, noñgangot dasinekaliñ.” ¹⁰ W̄ndiñ embi enguk, “It kwet nolok tomb̄mbi, ama noli sani-tiañeumbi, endok il ḡinañ londekamik, it kwet wolok patekamik tuop endok ilnangot dou-m̄ilat-t̄-patekamik. ¹¹ T̄kap it kwet nolok tomb̄mbi, w̄inasili not n̄m t̄-sambi, mandanj̄i n̄m nand̄inekaliñda, yambimbi ñanekaliñ. Ñanepi, kesisi plon kw̄iliñ sapak w̄it-sapleum piukak. W̄ndiñ t̄imb̄mbi, kundit kolan t̄ñgililñ w̄in ka-nandi-tomnekaliñ.”

¹² Yesuli w̄ndiñ eumbi, gwañgwañili ñambi, amatam ḡinanji tambaneneliñdok ḡiñgit manda engiñliñ. ¹³ T̄ñipi, yal kolan asup ep kle-kot-semgiliñ, ba j̄imbasat asup gwasap tulli saplesembi, ep t̄imb̄i k̄indem dañgiliñ.

Elotti Yesulok gemb̄in nandi-tomguk

¹⁴ T̄imbi Yesulok koi ḡiñḡit p̄indi dañgukta t̄imbi, ama wapmañ Elot endi bo w̄in nand̄iñguk. Ama d̄iw̄isili Yesula ñ̄indiñ eañḡiliñ, “Yoane, tuk i-sem-i-sem ama en wakan b̄indambo k̄imnan nanin m̄ilakuk, wala t̄imbi endi kena gemb̄inat t̄imbi kulak.” ¹⁵ Ba d̄iw̄indi Yesula “En Elia” eañḡiliñ, ba d̄iw̄indi “Endi plofet ama no, plofet ama damanin wandiñ nomik” eañḡiliñ. ¹⁶ W̄indiñ eumbi, Elotti w̄in nand̄imbi pa eñguk, “Yoane, ama w̄in damañgan natna ewa b̄im dombum k̄imguk, en wakan m̄ilapi kulak.”

¹⁷⁻¹⁸ Elot endi kusei ñ̄indiñda w̄indiñ eñguk: endi bo enlok kwayañ Filip endok tam̄in koi Elodia apma t̄ikeumbi, Yoaneli ḡiñḡit w̄in nand̄imbi n̄iñguk, “D̄ik kwayañgalok tam mat̄ike-patañ w̄in k̄imisip manda maklelañ.” Endi w̄indiñ n̄iliñgukta, Elotti bo tam̄in nand̄i-ñ̄imbi, kena gwañgwañii eni-mulimbi ñ̄ambi, Yoane t̄ikembi, it kwamb̄iñ ḡinañ im k̄imilimbi pakuk.

¹⁹ T̄imbi Elodiali Yoanela gimb̄it ḡinan ḡinañ t̄ike-papi, wilektok nand̄iñguk. Gan endi tuop n̄im, ²⁰ neta Elotti Yoane t̄ike-kamaiñguk. Endi Yoanela nandum ama d̄indim s̄inik, Yambat-tok kena t̄indilok ama no t̄imb̄imbi, enda kam̄isimisi e-t̄i-ñ̄imguk. T̄imbi endi Yoane n̄itiañembi, mandan nand̄iliñguk. Nand̄iñipi, “N̄itek t̄imb̄et?” embi, ḡinañ tipet t̄imbi nand̄ibendi-t̄iliñguk. Gan endi Yoanelok mandan nand̄i-koñgom t̄iliñguk.

²¹ T̄imbi Yoane w̄ili kimbektok telak no Elodiala ñ̄indiñ inda-ñ̄imiñguk. Elotti indaindā nain indaumbi, amanii loloñ ba ama sañanjiłok telak

dama ba Galili kwettok ama biesi ep kimin ti-talembi, nana sina wopum ti-semguk. Timbi endi kimin timbi nana na-palimbi, ²² Elodia enlok wemban endi amaloñ ña tombi, dausinan kap tiñguk. Kap tiumbi, Elot git yokñii endi kañbi nandi-kindem dañgilin. Timbi Elotti wembe sim niñguk, “Dik nepek wala ba wala eumbi gametet.” ²³ Embi e-kwambien dambi niñguk, “Nepek wala ba wala eumbi, kindem gametet. Nak kwet ñin ka-dikñelet wala bo eumbi, kindem tambipi, tambon gametet.”

²⁴ Windiñ eumbi, wembel meñloñ ñambi ni-nandimbi niñguk, “Nak nektok sínik eutet?” Eumbi, meñli niñguk, “Yoane miti tuk i-sem-i-sem tiñguk endok kumbamla e!” ²⁵ Eumbi, wolongan platik sínik ñambi, Elottoñ tombi niñguk, “Dik ñindiñgitañgan Yoanelok kumbam jawañ plon kimiipi namíñ!” ²⁶ Eumbi, Elotti nandum kola-sínik tañguk. Gan endi yokñiilok dausinan manda e-kwambien da-ñimiñgukta timbi, mandan wiñ pi-piwiktok tuop nim nandiñguk. ²⁷ Nim nandi-ñimlok, gan joñgo nandi-ñimbi, wolongan enlok kamaikamai ama no Yoanelok kumbam ti-ke-biuptok ni-mukuk. Ni-mulimbi, it kwambien ginañ ñambi, Yoanelok bim dombimbi, ²⁸ kumbam jawañ ginañ kimiipi ti-ke-bi wembe miumbi, meñinli kauptok ti-ke-ñam miñguk.

²⁹ Timbi Yoane gwañgwaniilt giñgit wiñ nandiñbi, it kwambienan ñambi, Yoanelok dalandan ti-ke-ñambi kindikiliñ.

Yesuli Judi ama 5000 nana ep towiñguk

³⁰ T̄imbi Yesulī gwañgwañii 12 w̄in kenala enī-mukuk endī undane-b̄imbi, enloñ k̄im̄in t̄imbi, kena tiñḡiliñ ba giñgit manda ent-daut tī-semgil̄iliñ wolok kasat gitik tī-ñiñmḡiliñ. ³¹ T̄imbi amatam asup s̄inik wal̄ yousiyousi ñañambit tī-palimbi, Yesu git̄a gwañgwañii endī nana tuk naneliñdok nandiñḡiliñ, gan nain no niñm inda-semguk, wala t̄imbi Yesulī enguk, “B̄umbi, niñiñgan kwet ama niñmnatnan ñana! Nain duman wandiñ ña-kunambi, siñginji busukñanewin.” ³² W̄indiñ eumbi, endī k̄ikeñ plon lombi, niñiñgan tuk guañ dikñembi, kwet ama niñnat t̄imbi dumalaneliñdok ñañḡiliñ. ³³ Ñañilimbi, amatam asupti yambimbi yambi-nandiñ-tomḡiliñ. T̄imbi amatam it kwet tuop nanin b̄iñḡiliñ endī bo kesiti woñep ñambi, Yesulī ñanepi nandiñguknān dama ña-tomḡiliñ.

³⁴ T̄imbi Yesulī wolok ña-tombi, k̄ikeñ plon nanin piñipi, amatam k̄im̄in wopum yambimbi, giñañli ñiñdiñ nandiñguk, “Sipsip yambi-dikñenji niñnat nomik tañ”. W̄indiñ yambi-nandiñb̄i, blan tī-sembi, kusei k̄im̄ipi, nepek asup enī-daut tī-semguk. ³⁵ Enī-daut tī-semumbi, maim daut ip piñ-sembepi tiñgukta t̄imbi, gwañgwañiili endoñ b̄imbi niñḡiliñ, “Ñin kwet ama niñmnatnan patnambi, maim daut ip piñupi tiłak. ³⁶ Wala dik amatam enī-mulimbi, it kwet ba it jala ñasiñgan pakañnan wolok ñambi, nananjit tua nambit.” ³⁷ Eumbi tambane-enguk, “Siñgan nana ep towiut!” Eumbi nandiñ-piasat t̄imbi niñḡiliñ, “Dik nek elañ? Niñdi ñambi, miñ nem nek ñali nana tuam b̄imbi emneñ? Miñem 200

wolok tuop n̄im!" * ³⁸ Eumbi enguk, "S̄inlok nana n̄itek pat-samlak ña kawit!" Eumbi ña kañbi undane-bimbi niñgilin, "Plaua kit tambongot t̄im tuk gaut tipetgot pat-n̄imlak."

³⁹⁻⁴⁰ Eumbi, Yesuli amatam kli kindem plon samba sambat pipatneliñdok enbimbi, d̄w̄indi 100, d̄w̄indi 50 w̄indin pipakilin. Pipalimbi, ⁴¹ Yesuli plaua kit tambon git a tuk gaut tipet w̄in epmbi, kunum plon dei loumbi, Yambat we niñmguk. We niñm-talembi, plaua ombimbi, gwañgwañii em-ta-ñaumbi, endi bo t̄ike-papuseñebi, amatam emgilin. Timbi Yesuli tuk gaut tipet w̄in w̄indin got ep danbimbi, amatam gitikkan emumbi, ⁴² gitikkandi nañbi na-tokñeñgilin. ⁴³ W̄indin timbimbi, plaua ba gaut w̄in na-tlatlap t̄im biñgilin w̄in ep dasiumbi, sandin lik 12 tokñeñguk. ⁴⁴ Amatam nana nañgilin endoñnan nanin amalok kunakunasit w̄in 5000.

Yesuli tuk guañ plon ñañguk

⁴⁵ Timbi wolongan Yesuli gwañgwañii enigñinembí, kikeñ plon lombi, tuk guañ dikñembí, Betsaida it kwelan damandama ñaneliñdok eni-mukuk. Eni-mulim ñañgilimbi, Yesu en amatam isinan eni-mulepi pakuk. ⁴⁶ Papi eni-mut-talembi, niñmolo timbektok kwet jañginnan loñguk.

⁴⁷ Timbi kwet kiliñ eumbi, gwañgwañiñlok kikeñdi tuk guañ boñgiñpanan ñañgilimbi, Yesu en engan kwambiñnan papi, ⁴⁸ yambiñguk w̄in: sasaleli ñañgilin kandañ biñgukta, kikeñ plon

* **6:37:** M̄inem denali 200 w̄in kena nain 200 wolok tuan.

papi tuk kındit-thalimbì yambiñguk. Kwet gama ním salañilimbi, Yesuli tuk guañ plon kesiti ñambi ep tìmbì dumalambi, yapma kle-ñaupi nandìñguk.

49-50 Tìmbì gwañgwañiilit Yesu tuk guañ plon biumbi kañbi, “Walen tip no kamîñ” wìndiñ kìmít-nandìñgiliñ. Endi gitikkandi en kañbi mísimbì, gembinjì piumbi, kwawa tiñgiliñ. Gan Yesuli manda embi enguk, “Ñin natnya, sìmbasi busukñaneumbi ním misineliñ.” **51** Wìndiñ embi, kikeñ plon loumbi, sasaleli kílp eumbi, ka-sìlikñembi nanandinji ním nandidakleñgiliñ. **52** Giñañ kwambibi kuñgiliñda tìmbì endi Yesuli plaualit kundit engano tiñguk wolok kusei ním nandit-tomgiñiñ.

Yesuli amatam nanditkılık tiñimiñgiliñ ep tìmbì kındem dañguk

53 Tuk guañ dìkñe-talembi, Genesalet kwe-lan tombi, kikeñ tìke-kwambinda-koli piñguk. **54** Tìmbì kikeñ plon nanin piumbi, wolongan amatam Yesu ka-dakleñgiliñ endi **55** it kwet tuop woñep ñambi, kusei kìmipi, jìmbasat tañgo plon ep kìmipi, Yesuli wandiñ ba wandiñ ñañguk tuop nandimbì, endoñ ep biñgiliñ. **56** Endi it kwet tip ba wopum ba it jala nolok ba nolok ñaumbi, amatamdi jìmbasat endoñ ep biñmbi, ini plon yapikiliñ. Yapipi ni-nandit-tìmbì, dasindasin kusipgot tìke-kaneliñdok nandimbì ni-nandìñgiliñ. Tìmbì nandit-senum tìke-kañgiliñ tuop kındem dañgiliñ.

7

*Yesuli nepek nek ñali Yambattok dainan ama
timbì kolalak wala eni-dakleñguk*

¹ Tìmbì Falisi ama git endiknë manda nanditale ama dìwìn Jelusalem nanin biñgiliñ endi bi Yesuloñ kìmìn tìngiliñ. Kìmìn tìmbì ² kañgiliñ wìn: Yesulok gwañgwañii dìwìn endi sosìlok telak nandit-kìmnembi, kìsì nìm wìlìpi, nana sìlak ep nambìmbi yambìñgiliñ. Yambìmbi nandum tuop nìm ti-semguk. ³ Neta, Falisi ama git Juda ama dìndim kunepi nandañ endi gitik sosìlok ep tìndinjì ep kwambìñ dambi kuneliñdok eni-daut ti-semañ. Ep tìndi no wìn endi kìsì nìm wìlìkañda, nana nìm nañ. ⁴ Tìkap endi kìmili tuannanan ñambi bañ, nain wolonda tuk nìm iyañda, endi nana nìm nañ. Endi Yambattok dainan kìndem patneliñdok jawañ kambot gità nepenepek dìwìn no pat-wìlìkañ, ba sosìlok ep tìndi wandiñgot dìwìn asupgan kìmit-klembi tañ.

⁵ Wìndiñda Falisi ama gità endiknë manda nanditale ama endi Yesu ñìndiñ nì-kañgiliñ, “Nìtekta tìmbì, gwañgwañgaili sosìlok ep tìndi nìm kìmit-klembi, kìsì nìm wìlìpi nana nañ?”

⁶ Nìkaumbi enguk, “Ama man manbenjì tipelat! Eu inda manda no plofet Aisaiali youkuk wìn sìndok juluñtsìlok kusei inda-dakle-kiliñ elak. Yambattok manda wìn ñìndiñ youyoulin patak, ‘Amatam ñalì manjìliñgot kotna tìke-loañ, gan ginañ nanandinjìli mayañgan sìnik patak.

⁷ Endi mandana nandit-kìmnembi, ama sìlanindok nandinandi eni-daut ti-semañ.

Wîndiñda endi kap nîmolo tîmbi nanî-kîndem
da-tañ wîn sîlanin.’

⁸ Manda wolok tuop sîndi Yambattok endîkñe
manda bimbi, amalok ep tîndînjî tîke-kwambîñ
dambi kleañ.”

⁹ Tîmbi Yesuli yousimbi enguk, “Sîndi sosîlok
ep tîndînjî kîmit-kleneliñdok nandîmbi, Yambat-
tok endîkñe mandan wîlambane-kokotok kundit
ti-kîndem dañ. ¹⁰ Neta, Moseli manda ñîndîñ
embi youp biñguk patak, ‘Dîk meñga bekala nan-
dum loloñ tîmbekak’, ba ‘No en meñ beula manda
enî-suambat-tîlakta, wîli kîmbekak.’ Moseli
wîndiñ eñguk, ¹¹ gan sîndok kandañ wîn ñîndîñ
sînîk: ama no meñ ba beula ñîndîñ nîlak, ‘Nepek
nek pat-namlak wîn Yambat miuptok e-kwambîñ
dañgut, wala tîmbi gep kîmîlettok tuop nîm.’
Endi wîndiñ nîmbîmbi, ¹² sîndi kîmîsip ti-ñîmbi
ñîndîñ nîañ, ‘Dîk meñga ba beka bîndambo
nîm tîke-kîmîlekañ.’ ¹³ Wîndiñgangot sîndi
sosîlok ep tîndînjîla yanañgîp piñîpi, Yambattok
endîkñe manda tîmbi lakatalak. Tîmbi sîndi
kundit kolan wandisî asupgan pat-tañ.”

¹⁴ Tîmbi Yesuli bîndambo amatam kîti-sembe
enguk, “Sîndi gitîkkan mandana ñîn nandîmbi
nandî-kîliñ ewît. ¹⁵⁻¹⁶ Nepek gitîk nambîmbi
mînjîpsî gînañ pîlak walî sep tîmbi kolauptok
tuop nîm. Gan nepek gînanjî gînañ papi lambî-
lamîtak walî mek sep tîmbi kolayañ.”

¹⁷ Tîmbi Yesuli amatam kîmîn gitîk yambimbi,
gwañgwañii gîta it gînañ lo-pakuk. Palîmbi,
gwañgwañiili eyout manda eñguk wala nî-
kañgîliñ. ¹⁸ Nî-kaumbi enguk, “Sîndi wîndiñgot
nanandînjî nîmnat bek? Nana walân kusei

kusei nambimbi, m̄injipsi ḡinañ p̄ilak wal̄ sep t̄imbi kolauptok tuop n̄im. W̄in n̄im nandañ ba? ¹⁹ Nepek wandiñ wal̄ amalok ḡinanji ḡinañ s̄inik n̄im p̄ilak. N̄im s̄inik. Wal̄ tem meñ ḡinañ p̄imbi, temdok telak plon d̄indimgan ñambi, tem koñ ḡinañ p̄ilak.” (Yesuli w̄indiñ embi, nana gitik Yambattok dainan k̄indem gitikgot embi eni-dakle-ti-semguk.)

²⁰ T̄imbi Yesuli yousimbi enguk, “Nepek amalok ḡinanji ḡinañ papi lambi-lamitak wal̄ biañgan ep t̄imbim kolayañ. ²¹ Nekta, w̄in amalok ḡinanji ḡinañ nanin s̄inik nanandı kolan wal̄ lambi-lamitimbı ñindiñ tañ: endı telak joñgo kuañ, ba kumbu tañ, ba ama yandip k̄itañ, ba tam ba wapat noloñ kumbu tañ, ²² ba kagalkta tañ. W̄indiñ t̄imbi, t̄imipmile kusei kusei tañ. T̄imbi endı not juluñit tañ, ba siñgi misi ba mayek n̄imnat sasaleañ, ba not ka-gimbıt tañ, ba manda winjıt eañ, ba n̄isila nandum loloñ tilak. W̄indiñ tiñipi, nandi-kamalambi kuañ. ²³ Nepek kolan gitik wal̄ amalok ḡinanji ḡinañ papi lambimbi lamitak wal̄ biañgan Yambattok dainan ep t̄imbim kolayañ.”

Yesuli enlok kusei ama d̄iwinda daut semguk

*Yesuli Fonisia tam no endok wembanlok ḡinañ
yal kolan ni-kleñguk*

²⁴ T̄imbi Yesuli milapi, gwañgwañii git Juda amatam dok kwet bimbi, Tail it kwet kandañ ñañguk. Ñambi, silak pat-nandi-timbepi it nolok ḡinañ lombi, amali en wandiñ patak w̄in n̄im

nandi-ñimneliñdok nandiñguk, gan endi pat-sembektok tuop nim. ²⁵ Nim siñik. Wembe no yal kolannat endok meñli ‘Yesu wandiñ patak’ nandimbi, wolongan endoñ biñmbi, kesinan milelem tiñmbi, ²⁶ diñgunembi, wembanlok giñañ yal kolan kle-ñimektok ni-giñgineñguk. Tam wiñ endi Juda tam nim. Endi Fonisia nanin, Silia kwelan indañguk, ²⁷ wala tiñmbi Yesuli ñindiñ niñguk, “Gwañgwa bisat endi nana dama na-tokñenekalíñ. Nim kañbi, endok nana wiñ yapma tiñkembi, kamotta ep kot-semneñ.” ²⁸ Eumbi, tamdi tambane-niñguk, “Wopum, biañgan elañ. Gan gwañgwa bisat endi nana nambimbi diñ kwelan piñlak wiñ kamotti naañ.” ²⁹ Eumbi, Yesuli nanandi kiliñtiñlok kusei kandardi-tombi niñguk, “Dik windiñ elañ, wala tiñmbi kiñdem a, ñau! Yal kolan endi wembañga ip kambimbi ñalak.” ³⁰ Eumbi, ilnan ñambi kañguk wiñ: biañgan yal kolan walí wemban kak ñaumbi, ipal plon pat-nandi-tiñguk.

Yesuli ama kaman no tiñmbi kiñdem dañguk

³¹ Tiñmbi Yesuli gwañgwañii git Tail it kwet kandañ pi-ñambi, Saidon it kwet diñkñembi, Dekapolis kandañ ñambi, Galili tuk guañnan tomguk. ³² Tombimbi, ama no nañgiñ biñmbi, Yesuli kii endok plon kiñlektok ni-nandiñgiñliñ. Ama wolok pawañ sipsipmín, tiñmbi man manben miñlap, manda diñdiñ ewiñktok tuop nim.

³³ Tiñmbi Yesuli amatam kiñmin gitik wiñ yambimbi, ama wiñ tiñe-nañgiñpi ña niñsetkan pakimik. Paliñipi, Yesuli kii niñañ tipetti endok pawañ giñañ sua embi iwit suambi, man manben

tike-kañguk. ³⁴ Tike-kañipi, kunum plon dei loumbi yayakñembi, enlok mandan plon “Efata” eñguk, wîn “Dîk tom!” ³⁵ Eumbi, ama wolok pawañ tombimbì, man manben salaktaumbi, kusei kîmîpi, manda dîndim nandîmbi eñguk.

³⁶ Tîmbi Yesuli amatamda kasat wîn nîm eu satawîktok enbi, kîmîsip kwambîm tî-semguk. Nain asup kîmîsip wandiñgot tî-semlîñguk, gan nîm, endî gîñgînembi pa eu satañguk. ³⁷ Tîmbi kasat wîn nandîñgîlîñ endî biañgan nandîsîlikñembi eñgîlîñ, “Kundit gitik tî-kulak wîn kîndem gitikgot. Endî ep tîmbimbì, pawanjî kamân endî bo nandî-tomañ, tîmbi manjî galîñguk endî manda eañ.”

8

Yesuli amatam 4000 nana ep towiñguk

¹ Tîmbi nain wolonda bîndambo amatam kîmîn wopum noli Yesu gitâ papi, nananjî taleumbi sîlak pakîlîñ. Palîmbi, Yesuli gwañgwañii ep kîmîn tîmbi enguk, ² “Amatam nain tîpet git no nakita papi, nananjî taleumbi, blan tî-semlet. ³ Tîkap nak sîlak isînan eni-mulam ñanetañda, telak boñgîpnan dausî diman tîmbimbì kîm-katap tînelîñ. Dîwîn noli kwet mayañgan nanin bîmbîn.” ⁴ Eumbi tambane-nîñgîlîñ, “Kwet ñolok it kwet nîmnat. Nîndî nana tuop denanin tîkembi ep towinetamîñ?” ⁵ Eumbi eni-kañguk, “Sînlok nana nîtek pat-samlak?” Eumbi nîñgîlîñ, “Plaua kit tambon tîpetgot pat-nîmlak.”

⁶ Tîmbi Yesuli amatam enbîmbi, kwelan pipakîlîñ. Pipalîmbi, endî plaua kit tambon

tipet ep papi, Yambat we ñimbi ep tambipi, gwañgwañiila emguk. Emi-ta-ñambi, dani-papusenembi emneliñdok enbimbi, wolok tuop t̄mbi emgililñ. ⁷ Tiñipi, Yesuli tuk gaut tiptip tipet s̄inik pat-semguk wi epbi, Yambat we ñimbi, w̄in bo dani-papusenembi emneliñdok enbimbi emi-ta-ñangiñilñ.

⁸ T̄mbi amatamdi nana w̄in nañbi natokñeñgilñ. T̄mbi nana na-tlatlap t̄mbimbi diñ pakuk w̄in ep dasiumbi, sandiñ lik wopum kit tampon tipet tokñeñguk. ⁹ Amatam nana nañgilñ w̄in 4000 netepék. T̄mbi Yesuli enimulim ñaumbi, ¹⁰ wolongan endi gwañgwañii git kikeñ plon lombi, Dalmanuta kwet kandañ ñañgilñ.

Yesuli gwañgwañii en Mesia t̄mbi dakleñguk

Yesulok kusei gama n̄im nanditomgiliñ

¹¹ T̄mbi Falisi ama endi Yesu tue-kambi tiñimnepi endoñ bimbi, en gitā e-taña-tambit t̄mbi giñginembi, Yambatti endok kusei t̄mbi daklewiktok nandimbi, kundit no t̄mbim kaneliñdok niñgilñ. ¹² Niñbimbi, Yesuli giñañ kwambindanjila nandum milataumbi enguk, “Neta amatam ñalit kundilit kanepi eañ? Nak biañgan sanlet: kundit wandiñ no n̄im daut samum kanekaliñ. N̄im s̄inik.” ¹³ Yesuli w̄indiñ embi, Falisi ama yambimbi, gwañgwañii git bindambo kikeñ plon lombi, tuk guañ tambon kandañ ñanepi ñañgilñ.

¹⁴ Ñañipi, gwañgwañiñ kamalambi, nana no n̄im ep biñgilñ, gan plaua noñgangot kikeñ

plon pat-semguk. **15** T̄imbi Yesuli nandinandi moyendi gwañgwañiilok ḡinanji ḡinañ bendi-wopum dawik wala m̄isimbi, molo manda eyout plon k̄imipi enguk, “Sindi Falisi ama ba ama wapmañ Elot endok plaua k̄imili bendila kakiliñ enekalilñ!” **16** Eumbi, gwañgwañiiñ n̄isitñgan “Nana nim pat-n̄imlakta wala elak bek” embi e-nandi-tiñgililñ.

17 T̄imbimbi Yesuli w̄in nandimbi eni-kañbi eñguk, “Sindi nana nim w̄in neta e-nandi-tañ? Sindi kusatna gama nim nandimbi nandi-tomañ bek? W̄indin ḡinanji kwambin dañguk bek? **18** Sindi dausat, gan nim kañ, ba pawanjat, gan manda nim nandañ, ba sindi nandi-kamalayañ bek? **19** Nak plaua kit tambongot w̄in tambipi, ama 5000 ep towiwambi, nambim dip pakuk w̄in sindi sandin lik n̄itek dasium tokñeñguk?” Yesuli w̄indin eni-kaumbi, “Lik 12 t̄ina tokñeñguk” niñgililñ. **20** “Ba nak plaua kit tambon tipetgot walí amatam 4000 ep towiwambi, nambim dip pakuk w̄in sindi sandin lik wopum n̄itek dasium tokñeñguk?” Eumbi, “Lik kit tambon tipet t̄ina tokñeñguk” niñgililñ. Nimbimbi, **21** n̄indin enguk, “Sindi kusatna gamañgot nim nambi-nandi-dakleañ bek?”

Yesuli ama no dai kolan t̄imbi kindem dañguk

22 T̄imbi Yesuli gwañgwañii gitá Betsaida it kwelan ña-tomguk. Tombimbi, ama dai kolan no endoñ nañgiþ bimbi, t̄ike-kauptok ni-nandiñgililñ. **23** T̄imbi Yesuli ama en kii plon t̄ikembi nañgilimbi, it kwet pawaañ piñgimik. T̄imbi Yesuli ama wolok dai plon iwit suambi,

kiili endok plon kimiipi ni-kañguk, “Dik nepek no kalañ ba nim?”²⁴ Nimbimbi deimbi eñguk, “E. Nak ama diwín yambílet. Gan nak yambiwambi, kombalí ñañ nomík tiłak.”²⁵ Eumbi, nombo kii dai plon kimiilimbi, dai gembínat deimbi, kindem dañguk. Kinde daumbi, nepenepek gitik wín ka-dakleñguk.²⁶ Tímbi Yesuli ama wín it kwelan nombo louptok ni-kimisipbi, dindimgan ilnan ñauktok ni-mukuk.

Yesuli enlok kusei tímbi dakleñguk

²⁷ Tímbi Yesuli gwañgwañii gitá pi-ñambi, it kwet tiptip Sisalia Filipai it kwet wopum kle-gimbupi pakiliñ wandiñ ñañguk. Telak plon ñañipi, gwañgwañii eni-kañbi eñguk, “Amatamdi naka nin sínk pa naniañ?”²⁸ Eumbi niñgiliñ, “Diwindi diká Yoane amatam miti tuk i-semta-kuñguk en ganiañ. Tímbi diwindi diká Elia ganiañ, wín plofet ama damanin endi bìndambo indaup een ip wakan bek. Ba diká plofet damanin no pa ganiañ.”²⁹ Eumbi, Yesuli eni-nandimbi eñguk, “Gan sínla naka nin sínk naniañ?” Eumbi, Petlolí manda ñindiñ tambane-niñguk, “Diyna Mesia wakan.”³⁰ Eumbi, Yesuli kimiisip ti-sembe, gama enlok kusei ama nola nim enneliñdok enguk.

³¹ Tímbi wolongan Yesuli kusei kimiipi, Yam-battok nanandi kwambibñ Mesia enlok plon ñindiñ eni-daut ti-sembe enguk, “Amalok Niñan endi miłap ba siñgi gawat kusei kusei indanimektok. Ama biesi, tapma ama biesi git endikñe manda nandi-tale ama endi kusalí kaumbi, tuop nim tímibimbi, siñgi wiłimiumbi

wili kimbekak. T̄mbi sandap t̄pet git no t̄mbimbi, b̄ndambo k̄mnan nanin m̄lalekak.”

³² Yesuli w̄ndiñ eñipi eni-dakle-ta-ñānguk. Eu dakleumbi, Petlol̄ engan tiañem ñāmbi, kusei k̄mipi, manda wolok ni-ñombiñguk. ³³ Gan Yesuli tambanembi, gwañgwañilok dausinan Petlo ni-ñombimbi eñguk, “Satañ, d̄ik nambi ñau! D̄ik amalok nanandīñgot klelañ, Yambattoñ nim.”

Yesuli en kle-kuñgulok manda enguk

³⁴ T̄mbi Yesuli amatam k̄m̄n wopum wakit gwañgwañii k̄ti-semum b̄umbi enguk, “Ama no endi nak nep kle-kuupi nandīlakta endi enlok nanandin ba galk siñgi w̄pi, kloñbal̄ t̄ke-lóbembi, nep kle-kuuktok elet. ³⁵ Neta, no endi natnala ba giñgit manda k̄ndemnalok kuñgun bi-namlak, endi wakan kunumdok kuñguñ tale-talen nimnat inda-ñimekak. Gan no endi kwelalok kuñguñ enlok t̄ke-k̄m̄lep nandīlakta, endi kunumdok kuñguñ kola-ñimekak. ³⁶ Kola-ñimumbi, kwelalok nepenepek kusei kusei gitik ep kasileñguk wal̄ nitek t̄mbi t̄mbi londaukak? ³⁷ Endi kuñgun kolañguk w̄in nek ñali tuambi, b̄ndambo kasileukak? W̄in tuop nim.

³⁸ Man ñindīñgita Yambat siñgi wiliñimib, yomsiat kuañ, ba d̄iwindi naka ba mandanala maetambi kuañ. Nain taletalenan Ama Sisinikt̄ dindim añelo yanañipi, Beulok gemb̄i ba kol-salennat indangan indaukak wolonda endi bo en maeta-ñimgiliñ w̄in maeta-semekak.”

9

¹ Yesuli wîndiñ embi enguk, “Nak biañgan sînîk sanlet: Yambatti nain kîmîkuk wîn indaumbi kusei kîmîpi, amatam gitik ini plon gembînat yambi-dîkñeukak. Tîmbi biañgan ñî pakañ sîndoñnan nanin dîwîn endî gama kaik kuñilîmbi indaumek kanekalîñ.”

Yambat, Mose gitâ Elia endî Yesulok kusei tîmbi kwambiñ dañguk

² Kena nain kit tambon noñgan taleumbi, Yesuli gwañgwâñii tîpet git no, wîn Petlo, Yakobo git Yoane yanañgilîmbi, kwet jañgin ombap nolok lombi, wandiñ nîsiñgan pakîliñ. Palîmbi, gwañgwâñilok dausinan Yesulok siñgin walan tîkileumbi, ³ dasindasin salembi, walalan bien sînîk indañguk. Kwelan ñolok ama noli sandum satnin wandiñ tîmbektok tuop nîm.

⁴ Tîmbi gwañgwâñili plofet ama damanin tîpet, Elia git Mose, endî indambi, Yesu gitâ manda e-nandi-tîmbimbi yambiñgilîñ. ⁵⁻⁶ Yambimbi, kolan misiumbi, Petlolok nanandîn kamalaumbi, “Manda nîtek ewit?” embi, Yesula ñîndiñ nîñguk, “Nînîndaout! Ñî pakamîñ wîn kîndem sînîk. Wala tîmbi it jala tîpet git no mana! Dîkok no, Moselok no, Elialok no.”

⁷ Tîmbi mulukua noli pîmbi ep tîmîlîmbi, Yambatti mulukua gînañ nanin kitiu pîumbi enguk, “Ñîne nokoñ nîñana noñgan sînîk. Nak en ka-galkta ti-ñîmlet. Sîndî endok manda tîke-kwambiñ dambi kunekalîñ!” ⁸ Eumbi, gwañgwâñili wolongan deimbi kañgilîñ wîn:

Mose git Elia endi ikan pailimbi, Yesu en noñgan palimbi kañgilin.

⁹ Timbi endi kwet jañgin plon nanin piñipi, Yesuli nepek wi kañgilin wolok manda kasat ama nola joñgo nim ennelindok e-kimisip ti-semguk, kasat win Amalok Niñan endi kimnan nanin milalekak wolondamek kindem enelindok enguk. ¹⁰ Eumbi, endi Yesulok manda win nandi-kwambin dambi, nisitngan “Kimnan nanin milatmilaat win nitek?” embi e-nandi-tiñgilin.

¹¹ Timbi endi Yesu ni-kañbi eñgilin, “Kusei nektok endikñe manda nandi-tale amali Elia Mesialok telak dama biuptok pa eañ?” ¹² Eumbi, Yesuli Yoane miti tuk i-sem-ta-kuñguk endok plon ñindiñ e-youpi enguk, “Elia endi biañgan Mesialok telak dama bimbi, amatam ginanji timbi kaitanelindok biukak. Gan nitekta timbi, Ama Sisnikta bo ñindiñ youyoulin patak: endi siñgin gawat kusei kusei bembimbi, amali nitike-pi sinik tanekalin. ¹³ Gan nak Eliala ñindiñ sanba: endi bo ikan bimbi, amali nisilok nanandi klembi, manda endok plon youyoulin patak wolok tuopgan nepek kusei kusei kolan titimgilin.”

Yesuli ama gwañgwa no yal kolannat timbi kindem dañguk

¹⁴ Timbi Yesu git gwañgwañii tipet git no endi kwet jañgin bimbi pi-ñambi, gwañgwañii diwin pakiliñnan tomgilin. Tombi yambumbi, amatam kimin wopumdi ep gimbupi pakiliñ, timbi endikñe manda nandi-tale ama diwindi gwañgwañii git a tañan tiñgilin. ¹⁵ Timbi

ama kİMİN gİtİK endİ Yesu bİumbi kañİpi, kaşlİkñembi, endoñ woñep ñambi, we ñiñgİlİñ.

16 Tİmbi Yesuli eni-nandİmbi eñguk, “Sİndİ neta e-tañan tañ?” **17-18** Eumbi, amatamdoç boñgİpsİnan nanin ama nolİ Yesula ñİndİñ tambane-niñguk, “Endaut. Nak niñana yal kolan nat dİk tİmbi kİndem dawİktok nañgİpi bİt, gan dİk nİm palañda gwañgwañgailİ yal kolan wİn kleklelok eniñ, gan endİ ti nİm kañbi biliñ. Yal kolan walİ endok man manben tİmbi galİumbi, manda nİm pa elak. Nainñin inda-ñİmlak tuop yallİ niñana tİmbi kolakolalok tİke-kolİmbi pa pİlak. Tİmbi man payak lambumbi, man sİ-gİlİm dambİ, pİñgİu dİndİñ pat-tİlak.”

19 Yesuli manda wİn nandum mİlataumbi enguk, “Nak gİnañ kwambİndanjİla kunjit tİlet. Nain nİtek sİñk nak nombo sİn gİta palambi, nandİ-kİlİktİ tİ-namnekaliñ? Gwañgwa wİn nokoñ tİkem bİwİt.” **20** Eumbi nañgİp bİumbi, yal kolan walİ Yesu kañbi, wolongan gembİ kopi, kwelan kolİ pİumbi, tİkile-binjat tİmbiimbi, man payak lambiñguk.

21 Tİmbi Yesuli beu ni-kambi eñguk, “Nain nİtek sİñk kundit ñİndİñ tİ-ta-bİlak?” Eumbi niñguk, “Damañgan gwañgwa tip palİmbi inda-ñİmİñguk. **22** Nain asup yal kolan walİ niñana komba galk gİnañ ba tuk gİnañ tİke-kolİmbi pa pİumbi, wİlİ kİmbektok tuop pat-tİlak. Gan, tİkap dİk tuopta, nİnda blan nandİ-nİmbi, nİp kİmİlekañ.” **23** Wİndİñ eumbi Yesuli niñguk, “Netekta ‘tİkap dİk tuopta’ nanilañ? Dİk nandİ: no en nandİ-kİlİktİnat kulakta Yambattİ

nek inda-ñimektok nandilak wolok tuopgan ti-ñimlak.” ²⁴ Eumbi, wolongan gwañgwa beuli kitimbi niñguk, “Nak nandi-kilik ti-gamlet. Gan nandi-kiliktina lakalakaen, wala timbi nep timbi pañgitawa.”

²⁵ Timbi Yesuli amatam asupti endok kandañ woñep biñgilin wîn yambimbi, yal kolanli gwañgwa wolok man ba pawañ masip miñguk wakan ni-nombimbi niñguk, “Natna ganisipbi ganlet: poñambi, bindambo nim undane-bimbi piukañ.” ²⁶ Eumbi, yal kolandi kwawa embi, gwañgwa timbi wopumgan gembî kolimbi, yal kolan en bim poñañguk. Poñäumbi, kwelan pi wîpi, dalandan nomik palimbi, amatam kañgilin endoñnan nanin asupti “Kîmlak” eñgilin. ²⁷ Gan Yesuli gwañgwa kii plon tike-milalimbi milapi ikuk.

²⁸ Timbi Yesuli it ginañ lombi, gwañgwañii git nisitngan papi ni-kañbi eñgilin, “Kusei neta niñdi yal kolan wîn klenep ti pi kamip?” ²⁹ Eumbi enguk, “Yal kolan ñandisit endi nimololitngot gumañ ep klelok, nepek noli nim.”

Yesuli kimbektok manda enbimbi, nain tipet tiñguk

³⁰⁻³¹ Timbi Yesu git gwañgwañii endi wînanin ñambi, Galili kwet dîkñembi ñañgilin. Ñañipi, Yesuli gwañgwañii eni-daut ti-semep nandiñgukta timbi amali en wandiñ patak wîn nim nandi-ñimnelitndok nandiñgukta. Ñañipi, niñdiñ eni-ta-ñaañguk, “Amalok Niñan en kanjikñii endok kisi plon kimilimbi wilí kimbekak. Timbi kena nain tipet git no

timbimbi, k̄imnan nanin m̄lalekak.” ³² Gan gwañgwañii endi manda eñguk wolok kusei n̄im nandit-daklembi, ni-kaneliñdok misimbi biñgiliñ.

Yesuli kuñgulok manda gwañgwañiila eni-daut ti-semguk

Kiupi kuñgulok manda

³³ T̄imbi ñakap, Kapaneam it kwelan tombi, it ḡinañ lo-taleumbi, Yesuli gwañgwañii eni-nandimbi eñguk, “Telak plon nekta e-tañan t̄iliñ?” ³⁴ Eni-nandumbi, endi telak plon “Gwañgwa n̄indok boñgipninan nindi s̄niñk n̄ip maklembi, dama t̄ilak?” embi, e-kle-kot-t̄iñgiliñda t̄imbi, manda n̄im embi gitakan pakiliñ.

³⁵ T̄imbi Yesuli pipapi, gwañgwañii 12 kitsemum biumbi enguk, “T̄ikap ama noli telak dama kuupi nandilakta, en wakan enla nandum p̄imbimbi, nolii gitik endok siñgi kle-kumbi, t̄iplaplainji kuukak.” ³⁶ W̄inditñ embi, gwañgwa tip no nañgip bimbi, boñgipsinan k̄imipi, kiili kamai-papi enguk, ³⁷ “No endi naka t̄imbi gwañgwa ñandingan no not ti-ñimekta, endi nak not ti-namek. T̄imbi no endi nak not ti-namekta, nakgot n̄im a, nin nanimukuk en not ti-ñimek.”

³⁸ T̄imbi Yoaneli Yesula “Ninindaut” embi n̄iñguk, “Nain nola n̄indt ama noli dikok koka embi, yal kolan ep kle-kot-semum kañgimñ. Gan endi n̄indoñnan nanin n̄im, wala t̄imbi n̄indi k̄imisip ti-ñimkap n̄im kañbi biñgimñ.”

³⁹ Eumbi enguk, “No en kotna embi, kundit

gembinat t̄lak, wandiñ wal̄i n̄itek plon pañgitambi, platik nani-kolauk? W̄ndiñ t̄ndilok tuop n̄im, wala t̄mbi n̄im k̄m̄sip t̄-n̄imnekaliñ. ⁴⁰ Neta, no en n̄indok kenanila kanjik n̄im t̄-n̄imlakta endi n̄indok notni t̄lak.

⁴¹ T̄mbi no endi Mesialok sambatñii kuañda t̄mbi tukgot ḡipi samek, enda nak biañgan sanlet: Yambatti plap kena kambakan wandiñ wolok tuan biañgan ombi-ñimekak. ⁴² T̄mbi no endi ḡiñgitna koi n̄imnat ñandin no t̄mbi pip̄mbi yom t̄lakta, en blangandok. Endi kundit kolan wandiñ gama n̄im t̄ñilimbi, noli kawat wopum no t̄kembi, bim plon tembi-ñimbi, tuk kimbiñ ḡinañ munjut-kolim p̄imbi kimbiñmda wiñ k̄ndem. N̄im kañbi, kundit kolan wandiñ t̄imbimbi, Yambatti k̄injan m̄lap wopum ombi-ñimekak.

⁴³⁻⁴⁴ Tīkap k̄ikal̄i gep t̄mbi pip̄mbi yom t̄lañda, k̄ika wiñ dombekañ. W̄ndiñ t̄mbi, k̄ika tambongot kukapi, kuñgu taletalen n̄imnat ḡinañ ñaukañ. N̄im kañbi, k̄ika tīpelatkan kukapi, j̄imbiñdok komba galk taletalen n̄imnat ḡinañ piwiñ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ba tīkap kesikal̄i gep t̄mbi pip̄mbi yom t̄lañda, kesika wiñ dombekañ. W̄ndiñ t̄mbi, kesika tambongot kukapi, kuñgu taletalen n̄imnat ḡinañ ñaukañ. N̄im kañbi, kesika tīpelatkan kukapi, j̄imbiñnan gep kol̄i piwiñ. ⁴⁷ Ba tīkap daukal̄i gep t̄mbi pip̄mbi yom t̄lañda, dauka wiñ gitnei kolekañ. W̄ndiñ t̄mbi, dauka tambongot kukapi, Yambattok kuñgu taletalen n̄imnat ḡinañ ñaukañ. N̄im kañbi, dauka gitik kukapi, j̄imbiñnan gep kol̄i piwiñ. ⁴⁸ J̄imbiñ wandiñ siñgin gawat taletalen

nimnat palekak: wandiñ binem amalok gaumji nañ endi nim kimekalitñ, ba kombalit papat kwambitñ dimbi ei-ta-naukak.”

⁴⁹ Yesuli wintiditñ embi enguk, “Siundilo tñipi, simu tapma plon kimitkañ wal Yambattok dainan tapma timbi kindem dalak. Wintiditngangot Yambattok dainan kindem daneñdok komba dindinli amatam nindit gitik inda-nimlak. ⁵⁰ Simu win nepek kindem sinik. Gan, tikap simulok koñgom gembin pailekta, nombo kindem dawiktok nepek no tuop nim tineñ. Wala timbi sindi nosiilok boñgipsinan simu koñgom gembinnat nomik kumbi, ep kiupi busukñanengan kunekalitñ.”

10

Wapatam tambitambitok manda

¹ Timbi Yesuli gwañgwañii git kwet winanin yousim ñambi, Judia kwelan ba Joldan tuk tam-bon kandañ ñañguk. Ñañtimbi, amatam kimit no kimit no bindambo endoñ bimbi kimit tiañgilin. Timbi kena pat-tiliñguk wintiditngangot bindambo eni-daut ti-sem-ta-kuñguk.

² Timbi Falisi ama diwindi bimbi, Yesu tue-kañbi ti-nimnep nandiñipi ni-kañbi eñgililin, “Endikñe mandalit ama noli kindem tamit kle-kolektok elak ba nittek?” ³ Eumbi manda tambane-enguk, “Moseli sosiila endikñe manda nittek kimit-semguk?” ⁴ Eumbi nitngilin, “Moseli nitnditñ nandi-semguk: ama no endi tamit biup nandimbi, endok kusei pepa plon youp mimbis, kindem nitkleuk.” ⁵ Eumbi tambane-enguk, “Ginañ kwambitandanjila Moseli endikñe manda

win youpi kimit-samguk. ⁶ Gan nain kusei kimīkimīlinan win windiñ nim pakuk. Moseliñindiiñ youkuk, ‘Yambatti ama ep timbi indañguk wolonda endi ama git tam indañgiñiñ. ⁷ Kusei wala timbi amali meñ beu yambimbi, taminloñ gali-kwambiñ daumbi, ⁸ piñgip noñgan indayamik.’ Windiñ youyoulin patakta timbi, ama git tam endi nombo tipet nim tindemik. Endi wapatam timbi, piñgip noñgan patemik. ⁹ Wala timbi wapatam Yambatti ep kiukuk win amali nim tambilek.”

¹⁰ Timbi Yesuli gwañgwañii git bindambo ilan ña-paliñipi, wapatam tambo ka-misi-tañ wolok ni-nandumbi ¹¹ tambane-enguk, “No endi tamin ka-misimbi, tam komblin tilakta, ama walí wakan tamin kolan ti-ñimbi, Yambattok dainan telak joñgo kulak wakan. ¹² Ba tam noli wapai ka-misimbi, ama komblin tilakta, endi bo windiñgangot telak joñgo kulak wakan.”

Nindi Yambattok kuñgu kwambiñ kasileukak?

¹³ Timbi amatamdi wembe gwañgwa tiptip Yesuli ep kawiktok yanañgip biñgiñiñ. Biñilimbi, gwañgwañili kimīsip ti-sembe enombiñgiñiñ. ¹⁴ Windiñ timbimbi, Yesuli yambim ginañ komba diumbi enguk, “Sindi wembe gwañgwa yambiumbi nokoñnan biwit! Yambatti ama ñandisi wakan enlok giñgit yambi-dikñelak, wala timbi nombo nim kimīsip ti-semnekaliñ! ¹⁵ Nak biañgan sanlet: no endi wembe gwañgwalo tuop Yambattok kapmainan nim kulakta, endi wakan Yambattok giñgit nim.” ¹⁶ Windiñ embi,

wembe gwañgwa noñgan noñgan ep ya-apbi, kiili kumbanjì plon kìmipi, ep gwìlam ti-semguk.

¹⁷ Tìmbi Yesuli gwañgwàñii git telak kusei kìmip ñanep tìñilìmbi, ama noli endoñ woñep bìmbi mìlele-ti-ñim ni-nandimbì eñguk, “Endaut kìndem. Nak nìtek tìmbi, kuñgu taletalen nìmnat kasileutat?” ¹⁸ Eumbi tambane-nìñguk, “Kusei nekta naka kìndem nanilañ? Ama noli kìndem nìm, Yambat en noñgandi kìndem. ¹⁹ Dìk endikñe manda Yambatti kìmít-nìmìñguk wolok kusei ip nandilañ: ‘Dìk ama wili kìm nìm tìmbekañ. Telak joñgo nìm kuukañ. Kumbu nìm tìmbekañ. Ama joñgo siñgin nìm siukañ. Ama nolok nepek joñgo nìm tìmbi pailim tìke-ñimekañ. Dìk nain tuop meñga bekala nandisemum loloñ tìndekamik.’” ²⁰ Yesuli wìndiñ eumbi nìñguk, “Endaut. Nak gwañgwa sim papi kusei kìmip, endikñe manda wìn gitik ikan tañgonembi kìmít-kle-ta-bìlet.”

²¹ Yesuli dìndimgan kambi, wale kìndemda nandì-ñìmbi nìñguk, “Dìk nepek noñgan walañgot tipikalañ. Wala tìmbi dìk ñam nepenepeka gitik tualok kìmít-taleumbi, mìnem gamnekaliñ wìn epmbi, ama pìmbiñesila emumek, tuan wopum kunum ginañ pat-gamekak. Wìndiñ tìmek bìmbi, nak nep klekuukañ.” ²² Ama walì mandan wìn nandum mìlataumbi, timan dai kolañguk. Endì il ba kenañ asup palìmguk wi nìm biuptok nandim ginañ mìlataumbi, kak bim ñañguk.

²³ Tìmbi Yesuli gwañgwàñii tìkile-yambìmbi enguk, “Ama kwìlìkwìlinjìat Yambattok giñgit indanep nandañda endì kena kwambìñ

tinekalitñ.” ²⁴ Wîndiñ eumbi nandîm nandîsîlikñeñgilîñ. Tîmbi Yesuli yousim “Nîñanai” embi, nombo ñîndiñ enguk, “No endî Yambattok giñgit indaup nandîlakta endî kena kwambîñ tîmbekak. ²⁵ Kamel noli lîk bem gînañ tip wolok ña tombepi nandîwîmda, endî kena kwambîñ tîmbek. Tîmbi ama kwîlikwîlîlin wopum no endî Yambattok giñgit indaup nandîlakta, endî wîndiñgot kena kwambîñ tîlak, gan endok kenañlı kamellok kenañ maklembi mîlata-ñîmekak.” ²⁶ Eumbi, gwañgwañili kolan sîlikñembi, nîsîñgan e-nandî-tîmbi eñgilîñ, “Mîlap wandiñda, nindî kuñgu taletalen nîmnat wîn tuop kasilewîk?” ²⁷ Tîmbi Yesuli dîndîmgan yambîmbi enguk, “Ama endî nîsilok gembînjîla tuop nîm, gan Yambatti kîndem ep mek. En wakan nepenepek gitik tuop ti-taleuk.”

²⁸ Wolongan Petlolî nîñguk, “Yakñe! Nîndok kandañ nîtek? Nîndî nepenepeknî gitik bi-talem bîmbi, dîk gep kle-kuamîñ wîn.” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak biañgan sanba: no endî natnala ba giñgit manda kîndemla tîmbi il ba dalii ba kwayañii ba dalañii ba wiwii ba meñ beu ba gwañgwa bîsatñii ba nana kenañ gitik bi-taleñguk, ³⁰ endî wakan il git dalii git kwayañii git dalañii git wiwii git meñii git gwañgwa bîsatñii git nana kenañ inda-ñîmbi, yousim nombo wopumgan inda-ñîmekak. Tîñipi, man kwelan ñolok naka tîmbi kena gîm mîumbi, kunumdok kuñgu kusei kîmîlekak wolonda kuñgu taletalen nîmnat inda-ñîmekak. ³¹ Nain wolonda ama man ñîndiñgit amatamdk dausinan damandama tañ endoñnan nanin asupti siñgi patnekalitñ. Tîmbi siñgi sînîk

endok kandañ asupti dama patnekaliñ.”

*Yesuli kimbì mìlalekak wolok bìndambo
enbìmbì, gama nìm nandi-dakleñgilìñ*

³² Tìmbi endì Jelusalem it kwelan loneliñdok telak klem ñañgiliñ. Yesu endì telak dama ti-semumbi, gwañgwàñiilì endok kundit wi kañ nandi-bendi-tìmbimbi, amatam ep kleññañgiliñdi misimisi plon ñañgiliñ. Ñakap, Yesuli gwañgwàñii 12 nisìñgan bìndambo ep kìmìn tìmbi, enlok plon nepek inda-ñimekak wolok manda eni-dakle-semñipi, ³³ ñìndiñ enguk, “Sìndi nandañ. Nìndi Jelusalem it kwelan loamìñ. Lo-tomnambi, Amalok Nìñan wiñ tapma ama biesi ba endikñe manda nandi-tale ama endok kisi plon kìmilimbi, wiñ kimbektok manda eu talembi, Roma amalok kisi plon kìmítnekalìñ. ³⁴ Kìmilimbi ti-lakalaka e-ti-ñìmbi, manji iwitti suambap bit gwìlap písikñatti waipbi wiñ kimbekak. Tìmbi maim tipet git no tìmbimbi, kìmnan nanin mìlalekak.”

³⁵ Tìmbi Sebedilok nìñañiit tipet, Yakobo git Yoane, endì Yesuloñ bìmbi nìñgimik, “Nìñindaaut. Nìti nepek nola ba nola endetamik wiñ dik nandiimbi ti-nimeñdok nandamik.” ³⁶ Eumbi enguk, “Nak sita nek ti-samettok nandamik?” Eni-kaumbi, ³⁷ ama wapmañ patep nandiñgimikta ñìndiñ nìñgimik, “Dik inda-daklembi, amatam indangan yambi-dikñeukañ, nain wolonda nandi-nimumbi, nitoñ nanin noli kika dìndimnan, noli kika kepmanan pipatekamik.” ³⁸ Gan Yesuli enguk, “Sitì manda eamik wolok kusei nìm nandi-daklembi naniamik.”

Endi wîndiñ embi, yousim miłap bemep tîlak wolok nîndiñ enguk, “Nak tuk kimbiñ nambetat wîn sîtî gîla nandekamîk ba? Ba tuk iutat wîn sîtî gîla indekamîk ba?” Yesuli wîndiñ eni-kaumbi, ³⁹ “Nîti tuop” eñgîmîk. Eumbi enguk, “Biañgan. Natna tuk nambetat wîn sîtî bo nandekamîk, ba tuk iutat wîn sîtî bo indekamîk. ⁴⁰ Gan nindî kîtna sîník kandañ ba kîtna kepma kandañ pipalekak wîn nak ewa taleuktok tuop nîm. Pipapipat wîn Yambat en ikan ti-kîliñ embi eu tale-semguk.”

⁴¹ Tîmbi gwañgwañii kît tambon tambon endi manda wîn nandîmbi, Yoane git Yakobo enda gînanjî komba dîñguk. ⁴² Tîmbi Yesuli eni-tiañeum biumbi enguk, “Sîndî nandañ, kwet tuop yambi-dîkñê ama ba ama loloñ endi giñgiñjii kîndem nîm pat-yambi-dîkñeañ. Endi ama kunduwat, amatam endok kapmainan kuañda nandî-seum nîsîlok kena gwañgwa sîlanin sîník tîmbîmbi, kena git pat-emañ. ⁴³ Gan sîndok boñgîpsînan wîndiñ nîm inda-samektok sanlet. No endi sîndok boñgîpsînan ama wopum indaup nandîlakta, endi tîplaplapsî kuukak, ⁴⁴ ba telak damanjî kuup nandîlakta, amatam gitik endok kena gwañgwa sîlanin kuukak. ⁴⁵ Ama Sîsîník endi bo wîndiñgangot kulak. Endi amatam tîplaplæe ti-nîmneliñdok nîm, endi tambon tîplaplæe ti-semibi, amatam asup endok kînjan kimbi, yomsîlok tuan ombi-tale-semektok in-dañguk.”

Yesulok kusei inda-dakleñguk

Ama dai kolan endi Yesulok kusei nanditakleumbi t̄imbi kindem dañguk

⁴⁶ T̄imbi Yesuli gwañgwañii ba amatam k̄im̄in wopum git̄a Jeliko it kwelan bi tombi d̄ikñem ñañguk. W̄inanin ñañilimbi, ama no dai kolan amatamda m̄inem ba nanañla kit̄inat ti-kuñguk koi Batimaio, Timaiolok n̄iñañ, endi telak pawañ pipakuk. ⁴⁷ Pipalit̄ilim n̄imbi eñgilil̄, “Yesu Nasalet nanin endi b̄ilak.” N̄imbi nandit̄m kusei k̄im̄pi, Yesu Mesialok koi no plon kit̄-ñimbi eñguk, “Yesu, Devittok N̄iñañ, d̄ik blan ti-namit̄!”

Gemb̄inat kit̄-palimbi, ⁴⁸ amatam asupt̄i n̄iñombimbi n̄iñgilil̄, “Gitakan pat!” Gan endi kwamb̄iñgan kit̄imbi eñguk, “Devittok N̄iñañ-o, blan ti-namit̄!” ⁴⁹ W̄indiñ eumbi, Yesuli bi ipi enguk, “Kit̄-ñim̄im b̄iw̄in.” Eumbi, ama dai kolan kit̄-ñimbi n̄iñgilil̄, “N̄im misiw̄in. Endi kit̄-gamlak. M̄ilapi ñau!” ⁵⁰ Eumbi, sauloñ kol̄ palimbi, d̄ikop m̄ilapi, Yesuloñ ñañguk. ⁵¹ Ñaumbi, Yesuli n̄i-nandit̄m eñguk, “Nak nek ti-gamittok b̄ilañ?” Eumbi n̄iñguk, “Nandaut loloñ. Nak nombo deiup nandit̄let.” ⁵² Eumbi n̄iñguk, “Kindem a, ñau! Nanandit̄-kilikt̄iñgal̄i gep t̄imb̄im k̄indem dalañ.” Eumbi, wolongan ama wolok dai k̄indem daum deimbi, Yesu klem telak ñañguk tuop ñañguk .

11

Yesu Mesiali ama wapmañ nomik Jelusalem loñguk

¹ T̄imbi Yesu git̄a gwañgwañii endi lo-ñakap, Jelusalem it kwet t̄imbi dumalaumbi, kwet jañgin

koi Oliv wolok loñgiliñ. Loñipi, it kwet t̄ipet, Betfage git Betani, wandiñ lo-tombi, Yesuli gwañgwañiit t̄ipet eni-mupi ² enguk, “S̄it̄ it kwet da patak wolok ñandekamik! Ñam lombi, wongan doñki niñañ toali top bimbin kandetamik. Doñki endok plon ama noli no nim pipapi ñañguk. Kañbi pisap nañgipi biwit! ³ T̄ikap nimbek noli sambimbì, ‘S̄it̄ neta w̄indiñ tamik?’ eumbi, ñindiñ niñdekomik, ‘Molomdi kena mimbì, platik k̄imili undanem biutak.’ ”

⁴ Yesuli w̄indiñ eumbi ñam, doñki niñañ telak yamanan top bimbin kañbi pisakimik. ⁵ Pisat-palitñilimbi, ama d̄iw̄in wolok ikitiliñ endi enikañbi eñgililiñ, “S̄it̄ nek t̄indepi, toa pisakamik?”

⁶ Eni-kaumbi, Yesuli manda eñguk w̄indiñgan tambane-engimik. Eumbi yambium, ⁷ doñki niñañ Yesuloñ nañgipi ñañgiimik. Ña-tombi, saulonjì kiundiþ doñkilok plon k̄imiliñmbi, Yesuli wolok plon lo-pipapi ñañguk. ⁸ Timbi amatam asupti Yesu koi git̄git̄ t̄ike-loneliñdok saulonjì telak plon samba eñgililiñ, d̄iw̄indi kli sap kena ḡinañ nanin dombi mep b̄imbi, w̄indiñgot telak plon ipaneñgiliñ.

⁹ Timbi amatam Yesu telak plon siñgi dama t̄im kle-ñañgiliñ endi ñindiñ k̄itimbi ni-t̄ike-loñgiliñ,

“Yambattok koi t̄ike-lowit!

Ama ñin Molomdok koi plon ni-mulimbi bi in-dalak

en ni-kindekindem ewit!

¹⁰ Sotni Devit endi git̄gitñii k̄indem yambidikñeñguk,

w̄indiñgangot ama ñali ti-nimekak,

wala t̄imbi en n̄i-k̄indek̄indem ewit!
Yambat kunum ḡinañ patak endok koi t̄ike-lona!”

¹¹ Yesuli Jelusalem it kwelan lo-tombi, tapma it sañ simba ḡinañ loñguk. Lombi, nepek git̄iñḡit̄ik ka-nandi-ti-talembi, kwet k̄ilim eumbi p̄im gwañgwañii 12 git Betani it kwelan lombi douñḡiliñ.

Yesuli tapma it ti-dindim tiñguk

¹² Kwet salaumbi, Jelusalem ñaneliñdok Betani it kwet bimbi, telak plon ñañipi, Yesuli nanañ gawat tiñguk. ¹³ T̄imbi deium ñaumbi, kombi koi fik no sakñat kañbi, “Bien patak bek?” embi ñam lonj̄iñguk. Gan bien indainda nain n̄im indañgukta, sakgot pakuk. ¹⁴ Wandin kañbi, kombi wala n̄iñguk, “D̄ikok nana bien w̄in ama noli nombo n̄im nambekak.” Eumbi, yala manda w̄in gwañgwañiliñ nandiñgiliñ.

¹⁵ Ñakap, Jelusalem it kwelan lo-tomgiliñ. Tombi, Yesuli tapma it sañ simba ḡinañ lombi, nepenepeksi tapma t̄indilok tuañgilin yambiñguk. Yambimbi nandum pi-sinik taumbi, kusei k̄imiñp ep kleñguk. Ep klembi, ama minem tambo mi kena tiñgilin endok k̄imikimitsi ba ama mambaip pat-tuañgilin endok gembanjep wili tombokuk. ¹⁶ Tiñipi, tapma it sañ simba ḡinañ nepek no t̄ike-ña-bit n̄im tiñeliñdok k̄imiñsip ti-semguk. ¹⁷ T̄imbi amatam eni-daut ti-sembi eñguk, “Kwet ñolok plon Yambattok manda ñindiñ youyoulin patak, ‘Itna ñin kwet tuop amalok n̄imolo it t̄imbekak.’ Gan sindi it ñin t̄imbimbi, kumbu ama sañan endok kawat tombañ wandiñ tiłak.”

18 Amatam kİMİN wopumdi Yesu manda eni-daut ti-semguk wiN nandimbi nandi-silikñe-tiNgiliñ. Tapma ama biesi git endikñe manda nandi-tale ama endi wiNDiñ nandimbi, Yesu nepek nek tiNguk ba eNguk wolok giNgit nandimbi, amatamdi Yesuloñ kandañ ña gal+taleneliñ wala misimbi, wiLi kIMneliñdok telak e-lonji-tiNgiliñ.

19 TiMBI Yesu git gwaNgwañii endi kwet kiliM eumbi tuop Jelusalem it kwet bimbi ñaaNgiliñ.

Yambatti nepenepek gitikkan tuop ti-taleuk

20 Kwet salaumbi, Jelusalem undane-ñañipi, fik komba wiN pakuknan biNDambo ña-tombi kaNgiliñ: komba walı kakainan kusei kIMipi yañeta-lo-taleNguk. **21** TiMBI Petloli wi kañbi, Yesuli komba ni-ñombiNguk wiN nandi-siwipi niNguk, “Niñindaut, ni ka! Komba ni-suambakuñ wiN yañeta-talelak.” **22** Eumbi tambane-enguk, “SiNDi Yambatti nepenepek gitikkan tuop ti-taleuk wiN nandi-kwambiñ dambi kunekaliñ. **23** Nak biaNgan sanlet: tikap ama noli kwet jaNgin ñala ‘MiLapi, tuk kimbiñ giNañ pi!’ embi, wiNDiñ indauptok nandi-kwambiñ dambi, giNañ tiPet niM tiLakta, wolok tuopgan inda-ñimekak.

24 WiNDiñda ñindiñ sanba nandiwit: siNDi niMolo tiñipi, nepek wala ba wala Yambat ni-nandumbi nandi-samekak wiNDiñ nandi-kwambiñ dambi kuañda, bien wolok tuopgan inda-samekak. **25-26** Besi kunum giNañ patak endi siNDok ep tiNDiñji kolan wiN bi-samektok

sindi nain tuop nimolo tiñipi, dama nosi nola nandi-kola tiñimañ wiñ biñimnekaliñ.” *

Yesuli ama biesi git'a manda e-kle-kot-tiñguk

Yesuli nindok manla kena pat-tiñguk wala e-nandiñgilin

²⁷ Timbì Yesuli bindambo gwañgwañii git Jelusalem it kwelan ña-tombi, tapma it sañ simba ginañ lom wandiñ ñañambit tiñguk. Tiñilimbi, tapma ama biesi ba endikñe manda nandi-tale ama git ama biesi diwîn endi endoñ bim ²⁸ ni-kañbi eñgilin, “Dik kundit ñandin tilañ wiñ gembì ba nanandi denanin tikembi pat-tilañ? Ba nindok manla pat-tilañ?” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak wiñdiñgangot manda noñgan sînik saninandutet. Wiñ nanbimek, nak nindok manla kundit tilet wiñ tambon sanid-dakleutet. ³⁰ Yoane tuk i-sem-i-sem endi kena tiñguk wiñ kunumdok ep tiñdin ba amalok ep tiñdin? Wiñ nanimbimbi nandiwa.”

³¹ Wiñdiñ eumbi, nisigang e-tañan timbi eñgilin, “Nindi ‘kunumdok ep tiñdin’ wiñdiñ enambi eutak, ‘Timbi neta endok mandan nim nandi-kilikti tiñimgilin?’ ³² Gan nombo ‘amalok ep tiñdin’ wiñdiñ enambi, amatamdi nitek tiñimnetañ?” Wiñdiñ embi misigilin. Nekta, amatam gitikti Yoanela nandum plofet biañgan tiñgukta timbi. ³³ Wiñdiñda endi Yesu ñindiñ

* **11:25-26:** Nandi-tale ama diwindi manda kusip no pat-got tilak eañ. Manda wiñ ñindiñ, “Gan, tikap sindi nim biñimnekaliñda, Besi kunum ginañ patak endi bo ep tiñdinji kolan nim bi-samekak.”

tambane-niñgiliñ, “Yoaneli kena tiñguk wiñ kunumdok ep tiñdin ba amalok ep tiñdin wiñ nindit niñm nandamitñ.” Eumbi enguk, “Ale, wiñdiñda nak bo nindok mandala kundit pat-tilet wiñ niñm sanbetet.

12

Yesuli ama biesi Yambattok kena ka-dikñençilin endok ep tiñdinji kolan eu dakleñguk

¹ Tîmbi Yesuli kusei kîmipi, eyout mandali manda enguk. Eñipi, ñiñdiñ enguk, “Ama noli kwet nolok wain kap tipimbi, dîm kwambiñ tiñguk. Tîmbi wain tul wiñ-dottok kwet no kîndipi, kawatti it ombap kloñ no kena ka-dikñielok kîndilim ikuk. Tîmbi endit wain bien dîwiñ gama indaum epeplok nanditñipi, ama dîwiñ enbi taleumbi, kena gitik kisi plon kîmikuk. Kîmipi, ama en il kusei bimbi, kwet mayañgan sînik ñañguk.

² Ña-kuñilimbi, wain bien indaumbi, mepmep tok nain indañguk. Indaumbi, kena molomdi kena gwañgwâ no wain bien dîwiñ ep bi-ñimektok ni-mulim ñambi, kena ka-dikñe amaloñ ñañguk. ³ Ña-tombimbi, ka-dikñe ama endit bien niñm mîmbi, endit gwañgwâ wiñ tîkem wîpi, molomloñ sîlak ni-mulimbi ñañguk.

⁴ Undane-ñaumbi, molomdi kena gwañgwâ no bîndambo ni-mulimbi ñañguk. Ñaumbi, kumbam wîli tawaumbi, kundit mayetan tiñtimumbi, molomloñ undane-ñañguk. Ñaumbi, ⁵ molomdi kena gwañgwâ no bîndambo ni-mulimbi, ka-dikñe endok kandañ ña-tombimbi

wili kimguk. Gan molomdi wandiñgan embi, kena gwañgwa asup bñndambo eni-mulim ñañgiliñ. Naumbi, endok plon wîndiñgangoñot ka-dikñeli kanjik ti-sembe, diwîn sîlak yandipbi, diwîn yandip kimgiliñ.

6 Tîmbi molom enlok ama noñgan kuñimîñguk, wiñ enlok niñaañ noñgan sînik en wakan gînañli nandi-koñgom ti-ñimliñguk. Gan enda niñdiñ kîmit-nandi-ñimbî eñguk, ‘Kadikñe amalî natnalok niñana sînik en kañbi, nandum loloñ tîmbîm wain bien mîmbi, niñm wili kolaukak.’ Wîndiñ nandîmbi, siñgi sînik niñaañ engan ka-dikñe amaloñ niñmulimbi ñañguk. **7** Gan ka-dikñe kolasî endi niñaañ wiñ kañbi, niñsîñgan niñdiñ e-nandînandi tîmbi eñgiliñ, ‘Yakñesii, endi wakan kukapi, kena niñ kasileukak, wala tîmbi wiñnam kîmbîmbi, kena niñ niñdok gîñgit tîmbekak.’ **8** Wîndiñ eñipi tîke-wili kîmbîmbi, kena pañañ joñgo kolim piñguk.”

9 Yesuli eyout manda wîndiñ ti-sem-talembi eni-nandîm eñguk, “Sîndi niñtek nandañ? Kena molom endi gîñgit wiñ nandîmbi, niñtek tîmbekak? Endi bi-tombi, ka-dikñe kolan yandip kîmbi, ka-dikñe komblin bñndambo ep indambi, wain kenañ endok kîsi plon kîmîlekak.” **10** Yesuli wîndiñ embi, yousim enla manda niñdiñ embi eni-nandîñguk, “Yambattok manda youyoulin patak niñ sîndi gama niñ pinat-nandîñgiliñ bek?

‘It ta no it tiñdi amalî kenan niñmnat embi siñgi wiliñmgiliñ

walî ta dîwîn yapma klembi, it tîke-kwambîñ dalak.

11 Wîn Wopumdi tîmbî indaum kanambi, kundit gitikñin tîlak.’ ”

12 Yesuli wîndîñ eumbi, ama biesîli “Eyout manda wîn nînla elak” nandî-daklembi, tîkeneliñdok nandîñgîliñ, gan amatam kîmîn wopum endî mik tî-semnelîñ wala mîsîmbi, kak, kañbimbi ñañgîliñ.

Yesu takisla tue-kambiñgîliñ

13 Tîmbi Juda ama biesîli Falisi ama dîwîn gitâ Elottok nolii dîwîn Yesu mandali sîsoñ tiñtînnelîñdok enî-mukîliñ. **14** Enî-mulîmbi, Yesuloñ bîm nîmbi eñgîliñ, “Endaut. Nîndî dîkok kusaka nandamiñ: dîk manda juluñit nîm pa elañ. Dîk loloñ ba pîmbîñ gitikkân sînîk Yambattok telak dîndîm nîni-daut tî-nîmbi, amalî nîtek nandî-gamnelîñ wala nîm mîsîlañ. Ñâla eumbi nandîna: nîndî Sisa, Roma kwettok ama wapmañ mayañgan sînîk patak, enda takis mînem mînambi walî tuop tîlak ba nîm? **15** Wîn mîlok ba nîm mîlok?” Wîndîñ eumbi, Yesuli juluñitsîlok kusei nandî-daklembi enguk, “Sîndî neta mandali sîsoñ ti-namañ? Sîndî mînem kwandai satnin no tîmbî indaumbi, daut namumbi kawa.”

16 Eumbi, mînem tîke-bîm mîum kañbi enî-nandîmbi eñguk, “Ama walan ba kot kundit wîn nindoñ?” Eumbi, endî “Sisaloñ” nîñgîliñ. Wîndîñ nîmbîmbi **17** enguk, “Sisalok giñgit wîn Sisa enla tambon mînekaliñ, ba Yambattok giñgit wîn Yambat enla tambon mînekaliñ.” Wîndîñ eñîpi, ama biesîlok sîsoñ makleumbi, ka-piasat tî-nîmgîliñ.

Kimnan nanin mīlamīlatok plon Yesu nīnandīñgiliñ

¹⁸ Tīmbi Sadusi ama dīwīndī Yesuloñ bīñgiliñ. Endī kīmnan nanin mīlamīlat wīn nīm patak eñipi eni-daut tī-sem-ta-kuañ. Endī Yesuloñ bīmbi nīnandīm eñgiliñ, ¹⁹ “Endaut. Moselī Juda amatam nīnda manda nīndīñ yout-nīmguk, ‘Ama noli tam tīkembi, yamīn pap sembekta, kwayañli dallok kanjalī tīkembi, dallok gwañgwa bīsat ep tīmbi indanekaliñ.’ ”

²⁰ Sadusi amalī wīndīñ embi yousim nīñgiliñ, “Damañgan dakwaya kīt tambon tīpet kuñgiliñ. Endoñnan nanin tua endī dama tam tīmbi, komblin nīmnat, yamīn papi sembiñguk. ²¹ Sembumbi, monalī dallok kanjalī tīkembi, wīndīñgangot yamīn papi sembiñguk. Sembumbi, gwīk endok plon wīndīñgangot inda-nīmīñguk. ²² Dakwaya kīt tambon tīpet endī tam wakangot tīkembi, yamīn gitik papi sembi-taleñgiliñ. Tīmbi siñgi sīnīk kanjaksī walī wīndīñgot sembiñguk. ²³ Ama kīt tambon tīpet gitikkandi tam wakangot tīkeñgiliñda. Tīkap, mīlamīlat nain indaukak, nain wolonda tam wīn nindok sīnīk tīmbekak?”

²⁴ Sadusi amalī wīndīñ eumbi, Yesuli enguk, “Sīndī Yambattok manda wolok kusei ba Yam-battok gembīn nīm nandī-kīliñ eañ bek, wala tīmbi kīmnan nanin mīlamīlata nandumbi kelam dalak? ²⁵ Amatamdi kīmnan nanin mīlapī, wapatam nīm indanekaliñ. Endī kunumdok añelo nomīk sīlak kunekaliñ.

²⁶ Tīmbi Yambatti amatam kīmnan nanin ep mīm mīlatnekaliñ ba nīm, wolok sīndī Moselī

kasat ñin youkuk wîn nîm pinat-nandañ ba? Mose endî kombâ tip no wolok plon kombâ manben indaum kañbi ñañguk. Ñaumbi, Yambattî ama ikan sembiñgilîñ endok plon ñîndîñ niñguk, ‘Nak Ablaamduk Yambat, Isakalok Yambat, Yakobolok Yambat, nak endok Yambatsî patet.’ Yambattî wîndîñ eñipi, ²⁷ ñîndîñ eu dakleñguk: endî sembisembîndok Yambat nîm a, endî kaik kuañ endok Yambat. Nekta, ama sembi-taleñgilîñ endî bo Yambattok dainan kaik kuañda tîmbi. Wîndîñda sîndî mîlamîlat nîm patak eañda, biañgan nandum kamalalak.”

Ama noli endîkñe manda dek wali dama sînik tîlak wala Yesu nî-kañguk

²⁸ Tîmbi Yesu git Sadusi ama endî manda ekle-kot-tî-paliñilîmbi, endîkñe manda nandî-tale ama no wolok bîm yambiñguk. Yambîmbi, Yesuli manda tambon kîndemgot tambane-enbîm nandîñgukta nî-kañbi eñguk, “Yambattî endîkñe manda gitik kîmit-nîmîñguk, tîmbi nek ñalî dama tî-sembi, dîwîn gitik yapma kle-talelak?”

²⁹ Eumbi tambane-nîñguk, “Endîkñe manda ñalî dama sînik tîlak, ‘Isael amatam sîndî manda ñin nandîmbi tîke-kiliñ enekaliñ: Molom en noñgan. Endî nîndok Yambatni, dîwîn no nîm pakañ. ³⁰ Wala tîmbi dîk gînañga git waleñga tip git nanandîñga git gembîñga gitik Yambat Molomga endokgot bi-ñîmekañ.’ ³¹ Tîmbi endîkñe manda wandiñgan no ñîndîñ patak, ‘Dîk dîtnala tî-gamlañ, wîndîñgangot nokala tî-ñîmekañ.’ Endîkñe manda tîpet wali endîkñe manda dîwîn gitik yapma klembi pakamîk.”

³² Yesuli wîndiñ eumbi, endîkñe manda nandî-tale amalî “Waak!” embi niñguk, “Endaut, dîk manda biañgan sînîk elaañ. Yambat en noñgangot, dîwîn no nîm pakañ. ³³ Tîñîpi, nîndî endok gaut tapma sina dîumbi, nepek dîwîn wîndiñgot tapma ti-nîmneñ wîn kîndem. Gan tîkap nîndî gînañni git nanandîni git gembînî gitik endokgot bi-nîmneñ, ba nînla ti-nîmamîñ tuop wîndiñgangot notniila ti-semneñ, wîn tapma kusei kusei yapma klembi, endok dainan kîndem bien sînîk.” ³⁴ Ama endî manda tambon wîndiñ eumbi, Yesuli endok nanandîn kîndem kañbi niñguk, “Dîk Yambattok gitngit kîndem indawîñ.” Wîndiñ nîmbîmbi, Juda ama biesili en mandalî sîsoñ ti-nîmnepi misimbi, nepek nola bîndambo nîm ni-kañgilîñ.

Yesuli endîkñe manda nandî-tale ama endok mandanji ba kunditsi kolan eu dakleñguk

³⁵ Tîmbi Yesuli tapma it sañ simba gînañ papi, amatam eni-daut ti-sem-tîñîpi eni-kañbi eñguk, “Nîtekta tîmbi, endîkñe manda nandî-tale ama endî Mesia en Devittok komblingot eañ? ³⁶ Dîndîm Yallî Devittok gînañ tîmbi tîkileumbi, Devit en Mesiala ñîndîñ eñguk, ‘Yambat Wopumdi nokok Wopumnala ñîndîñ niñguk: Dîk bîmbi, kîtna sînîk kandañ pipapi, nakîta amatam yambi-dîkñe-kundekamîk. Kuñîpi, kanjîtgai ep pi-yaliwambi, dîkok kapmainan patnekaliñ.’ ³⁷ Wîndiñda Devit en Mesiala ‘Wopumna’ kitiñguk, wala tîmbi Mesia endî Devittok komblin sîlaningot ba? Nîm a. Endî Devittok Wopum.” Tîmbi ama kîmîn

wopum Yesulok manda nandimbì nandì-koñgom tìñgilìñ.

38 Tìmbì Yesuli enì-daut tì-sem-tìñipi enguk, “Sìndì endìkñe manda nandì-tale ama endok nandinandìnji ba ep tìndìnji ka-kìliñ enekaliñ! Dìwìn endì amatamdì yambum loloñ tìmbektok nandañ, wala tìmbì endì ama loloñ endok dasindasinji pat-dasimbi, ‘tìna nìmbìt’ tañ. Tìmbì endì amatamdì kìmìn kwelan we semñipi, kosì tìke-loneliñda nandañ. **39** Tìñipi, it kiyau gìnañ ba nana sina wopum gìnañ endì ama loloñjìlok pipapat plon patnepi nandañ. **40** Endì tam kanjak juluñit tì-sembe, isì nepenepeksi yapma tìkeañ, tìmbì amatamduk dausinan tì-kelakelamjì kot-taplineliñdok nìmolo ombap tañ. Endì ep tìndìnji dìndim walan tañ, wala tìmbì Yambatti tuan mìlap sìnik ombì-semekak.”

Yesuli tam kanjak nolok kundit kìndem eu dak-leñguk

41 Tìmbì Yesuli tapma it gìnañ papi, mìnem Yambattok kìmìkiliñ wolok tambon kandañ pipakuk. Pipapi kañilìmbì amatamdì bì, mìnem tapikot kawat dìñgwinda gìnañ dasiu pìñguk. Amatam kwìlikwìlinji wopum asuptì bìmbì, mìnem wopumgan kìmìlìmbì pìñguk. **42** Tìñilìmbì, tam kanjak pìmbìñen noli bìmbì, mìnem kwandai gìmìn tìpet kìmìlìmbì pìñguk.

43-44 Tìmbì Yesuli wìn kañbi, gwañgwañii kiti-senum bìumbì enguk, “Nak biañgan sanba: amatam dìwìn endì mìnem wopumgan kolìmbì, wopum gama nìsìlok pat-semlak. Gan tam kanjak pìmbìñen ñalì mìnem nana tualok palìmìk

wiñ gitik kolî taleumbi, ñam nimnat, silanin sînîk patak, wala tîmbi mînem kîmîlak wiñ diwîn gitikkandî kîmîlaliñ wiñ yapma kle-talelak.

Yesuli nain taletalenan nepek nek indaukak wolok enî-dakleñguk

13

Mîlaplok kusei kîmîkîmîlin

¹ Tîmbi Yesuli gwañgwañii git tapma it sañ simba ginañ nanin pi-ñañipi, gwañgwañ noli tapma it kit youpi niñguk, “Nîniñdaut, ñî kawîñ! It gitik ñîn engano kîndem bien. Tîmbi kawat wopum wopumdiñgan tiñdin.” ² Eumbi niñguk, “It wopum ñî yambilañ wala ganba: Juda amatamdoch kanjîksilî bîmbi, it gitik ñîn wiapi, kawat no nim biumbi, kawat nollok plon palekâk. Nim sînîk.”

³ Yesuli wiñdiñ embi, Jelusalem it kwet bimbi, Oliv kwet jañginnan loñguk. Lombi, tapma it tambon kandañ wolok pip palîmbi, Petlo, Yakobo, Yoane gitâ Andlu endiñgot endoñ bîm ni-kambi eñgilîñ, ⁴ “Dîk nînbîmbi nandîna: nepek nek tapma ittok plon elañ wiñ dawanda indaukak? Ba kundit nek ñolî dama indaumbi ka-nandînekamîñ: mîlap kusei gitik ip inda-nîmep tiłak?”

⁵ Tîmbi Yesuli nepek indaukak wolok enî-dakleñipi eñguk, “Sîndî ka-kîliñ embi kunekealiñ. Nim kañbi, ama noli tue-sambiumbi, juluñ mandan wiñ nandi-ñîmneliñ. ⁶ Ama asuptî nokok

kotna plon bi-indambi, ‘Natna Mesia wakan’ embi, amatam asup tue-yambiumbi, juluñ mandanji nandi-kwambibiñ danekaliñ. ⁷⁻⁸ Timbì ama sambat dìwìndi mìlapi, sambat dìwìnda mik ti-semnekaliñ, timbi ama wapmañ dìwìndok sambatti mìlapi, wapma dìwìndok sambatta mik ti-semnekaliñ, wala timbi sìndi miktok giñgili nandinekaliñ, ba mik mayañgan in-daumbi wolok giñgit nandinekaliñ. Wìndiñ nandinipì, nìm sìlikñembi misinekaliñ. Nepek wìn gitik biañgan indaukak, gan kwet nain tale-talen wali gama nìm. Timbi minjamìnjal kwet nolok ba nolok timbekak, ba nana map indasemekak.” Yesuli wìndiñ embi, e-yout manda enbi eñguk, “Nepek wì gitik indaukak wìn tamdi gwañgwà tikeup dama siñgin gawat lakalakat inda-nìmlak wandiñ indaukak. Gan siñgi kandañ mìlap wopum sìnìk indaukak.

⁹ Nain wolonda sìnila nìtek kuañ wìn ka-kiliñ embi kunekealiñ. Kanjìksiilì sepbi, mandala ama biesìlok kisi plon sambiumbi, it kiyau giñañ sandipnekaliñ. Timbi sìndi nokok giñgitnai kuañda timbi yambi-dìkñe ama ba ama wapmañ endok dausinan ipi, kusatna e-dakle-semnekaliñ. ¹⁰ Timbi giñgit manda kìndem wìn biañgan amatam gitikta dama eu pìum ennekaliñ. Entaleumek, kwet nain taleukak.

¹¹ Timbi kwapme kwapme sepbi, mandala sanañgip ñañilimbi, ‘Manda nìtek enetamìñ?’ wìndiñ embi nandi-bendi-wopum itangan nìm tìnekealiñ. Nìm a! Nain wolonda sìniñgan manda wìn nìm enekaliñ. Wìn Dìndìm Yalli giñanjì tokñeumbi, Yambatti manda samekak

wiñ wakan enekaliñ. ¹² Wolonda naka t̄imbi dallī kwayañ ba kwayañdī dal kanjiktok k̄isī plon k̄imilīmbi, yandip k̄imnekaliñ. Ba beptī wembe gwañgwañiī kanjiktok k̄isī plon k̄imilīmbi, yandip k̄imnekaliñ. T̄imbi wembe gwañgwalī meñjī besila kanjik tī-sembi, wiñdiñgangot t̄imbimbi yandipmi-k̄imnekaliñ. ¹³ Kotnala t̄imbi ama gitiktī nandī-kola wopumgan tī-samikunekaliñ. Gan amatam miłap wiñ ba wiñ giñgiñembí bembí, kuañ tuop nep kwambitñ da-kuañda en wakan Yambattī epmekak.”

Milap wopum s̄inik indaukak

¹⁴ T̄imbi Yesulī yousimbi enguk, “Nepek kolon papait no tapma it giñañ, k̄imisip tiñdinnan, wandiñ loukak. Loumbi, Yambattī wiñ kañbi, nandum pi-s̄inik taumbi, enlok il siñgi wiñimekak. (No endī manda ñin pinapi, wolok kusei nandī-kiliñ eukak.) Sindī nepek kolon wī kañbi, nain wolonda amatam Judia kwelan pakañ endī pimbi, kwet jañgiñnan lonekaliñ. ¹⁵ T̄imbi no endī it pawan papi, nepek nola it giñañ nombo nīm loukak, ¹⁶ ba no endī kena giñañ papi, sauloñin tīkeupi undane ilan nīm ñaukak. ¹⁷ O wem! Nain wolonda tam gwañgwa miñjipsat, ba gwañgwa num emañ endī blasigandok. ¹⁸ T̄imbi sindī miłap wiñ gwi sasalit nainnan nīm indauktok nīmolo tī-kunekaliñ. ¹⁹ Neta, nain wolonda miłap wopum s̄inik indaukak. Yambattī kwet t̄imbi indañgukanan b̄ikap man ñindigít miłap wandiñ no nīm indañguk, t̄imbi b̄indambo nīm indaukak. ²⁰ T̄ikap Wopumdī nain wiñ nīm t̄imbi

dumalawimda, amatam gitikkan taleneliñ. Gan endi amatam ep danbi enlok giñgit kasileñguk enda wakan nandi-sembe, nain wiñ ikan timbí dumalañguk.

²¹ Nain wolonda ama noli ñindiñ bek sanbekta, ‘Yakñesi! Mesialit ñi patak’, ba ñindiñ sanbek, ‘Wi kawit! Endi da patak!', sindi manda wala nandum tlal timbekak. ²² Neta, Mesia juluñgan ba plofet ama juluñgan indambi, nisilok kusasi timbi dakle-semnekaliñdok amatam kundit engano sinik ep daut semum kasilikñenekaliñ. Tikap endi tuopta, ama wali amatam Yambatti enlok giñgit ep danguk wiñ ep timbi kamalanekaliñ. ²³ Gan siniila ka-kiliñ e-kunekaliñ. Nak nepek gitik indaukak wolok itangan sani-talelet.”

Mesialok tomtom nain wiñ dawanda sinik indaukak wiñ nimbek noli nim nandilak

²⁴ Timbi Yesuli yousimbi enguk, “Gan milap wopum wiñ taleumek ‘wolonda maim dautti bip mitumbi, yakipti bo nim saleumbi,
²⁵ kunum ginañ dimboñgipti pi-pinekaliñ. Timbi nepek nek kwambitñ kunum ginañ pakañ ep minjalimbì kwest binekaliñ.’

²⁶ Timbi nain wolonda amatam gitikti kanekaliñ wiñ: Amalok Niñan endi mulukua ginañ gembin wopum ba kolsalen walalannat pimbi inda-dakleukak. ²⁷ Wolonda endi amatam dembek dembek kuañ enlok giñgit ep kasileñguk endi wakan enloñ ep kimin kolektok añelo enimulim ñambi, kunum kwet kimili taleñguknan nanin ep kiutnekaliñ.

²⁸ Wîndîñ ñâla sîndî komba konelok plon nanandî ñîn epnekaliñ: kii gayam tukñat tîmbi, sak kaik indaumek, maim nain indaup tîlak wîndîñ nandañ. ²⁹ Wîndîñgångot mîlap gitik sanit wîn indaum kañbi, sîn ñîndîñ nandînekaliñ: Ama Sîsînîk endî inda-dakleuptok nain ip dumala-ta-bîlak. ³⁰ Nak biañgân sanba nandîwît: amatam man ñîndîñgit kuañ endoñnan nanin dîwîndî gama nîm kîmñîlîmbi, nepek wîn gitik indaukak. ³¹ Kunum kwet taleukak, gan nokok mandana gitikti nîm paipi, papat kwambîñ palekak.

³² Nepek gitik wîn nain wolonda sînîk indaukak wîn ama nimbek noli nîm nandîlak. Añelo kunum gînañ pakañ ba Yambattok Nîñâñ en bo wîn nîm nandañ. Nîm. Bep Yambat en noñgandiñgot nandîlak. ³³ Sîndî nain wîn dawanda sînîk indaukak wîn nîm nandañ, wala tîmbi ka-kîliñ embi mandîm kunekealiñ! ³⁴ Nain indaukak wîn ñîndîñ: ama noli il bimbi, kwet mayañgân ñaup tîlak. Endî kena gwañgwañii kena molom molom dani-sembe, telak yama mandîmandî endî ka-mandî-kîliñ ewîktok endîkñe manda nî-talembi ñâlak. ³⁵ Wîndîñda it molomdi nain dawanda sînîk bîukak wîn sîndî nîm nandañ. Endî kwet kîlîm eumbi, ba tim boñgîp, ba puput noñgân kîtîumbi, ba kwet salaup tîmbîmbi, ba salasalanan tombekak wîn sîndî nîm nandîañda tîmbi ka-mandî-kîliñ e-kunekealiñ! ³⁶ Nîm kañbi, dou-palîmbi, molomdi platik sînîk bî tombi, sep tîmbî indawîk.

³⁷ Endîkñe manda ñîn sanlet wîn giñgîtnai gitikkân sîndok: ka-mandî-kîliñ embi kunekealiñ.”

Yesu wili kimbibindambo milačuk

14

Yesu kimkimlok ti-paŋgi-paŋgile ti-nimgi-liñ

¹ T̄imbi gw̄lat wopum t̄ipetti ep t̄imbi dumalañguk, w̄in kamaikamai nain git̄a plaua wiłimbendi nimnat wolok gw̄lat. (Wolonda Islael amatamdi Yambatti Isip kwelan nanin ep k̄imkuk wolok pat-nandi-pakañ.) Gw̄lat wal̄ sandap t̄ipet wolok siñgi kandañ ep t̄imbi dumalañt̄imbi, tapma ama biesi ba endikñe manda nandi-tale ama endi Yesu telak gitak plon t̄ikembi wil̄ kimbektok telak yolonjimbi, ² ñindiñ eñgil̄iñ, “Gw̄lat ḡinañ w̄indiñ t̄inambi, nim k̄indem daukak. Nim kañbi, amatam k̄imin wopum endi milapi, gimb̄it t̄m, kesi tapma t̄imbi, mik t̄inelñ.”

³ T̄imbi Yesuli Betani it kwelan ñambi, ama no damañgan wanda kwamb̄iñ inda-ñimiñguk koi Simon endok ilnan nana na-pakuk. Paliñt̄imbi, tam no endi pama tul m̄indiñ k̄indem tuan wopum s̄inik w̄in t̄ike-bimbi, kawat kanim bim ombi-gilombi, pama tul w̄in Yesulok kumbam plon yalimukuk. Yalimulimbi, ⁴ ama diwisi wolok pakiliñ endi tamda ḡinanji komba diumbi niſiñgan eñgil̄iñ, “Neta s̄inik pama tul k̄indem ñin s̄ilak t̄imbi kola-talelak? ⁵ Tuktok tuan w̄in wopum s̄inik, miñem 300 netepék. * Endi tuk w̄in tualok k̄imilimda, miñem walinin t̄ikembi, ama piñbiñenda emiwik.”

* **14:5:** Miñem denali 300 w̄in kena nain 300 wolok tuan.

Wîndiñ embi, tam ni-ñombiñgiliñ, ⁶ gan Yesuli enguk, “Biu palen! Sindi neta mîlap mañ? Endi ti-kîndekîndem ti-namlak. ⁷ Ama pîmbiñesi endi nain tuop sîn gitâ kuañ, wala tîmbi nain nola ba nola ep mi-pañgitanep nandañda kîndem tiñeliñ. Gan natna nain tuop sîn gitâ niñ paletat, ⁸ wala tîmbi tam ñalit man ñîndiñgit nepek nek tuop ti-namek wolok tuop tîk. Endi pama tul i-namîk, wîn nak kîmbambi nep kînditnekalîñ wolok itangan pîñgipna ti-pañgipañgile ti-namîk. ⁹ Nak biañgan sanlet: dembek dembek ñaneikalîñ tuop gitîngit manda kîndem ñîn eu sataumbi, tam ñalit nepek nek ti-namîk wolok kasat wakît kwet tuop ti-sembe, tam endok kasat eu kaik taukak.”

¹⁰ Nain wolonda Judas Iskaliot, Yesuloñ gwañgwañii 12 endoñnan nanin no, endi Yesu bola ti-ñîmektok tapma ama biesîloñ ñañguk. ¹¹ Ñambi, wolok tuop enbîmbi nandîm giñañji kîndem daumbi, miñem miñepi ni-kwambîñ dañgiliñ. Tîmbi Judalit kusei kîmîpi, “Yesu bola ti-ñîmektok nain kîndem delok indauk?” embi mandîñguk.

Yesuli kîmbepi, gwañgwañii ti-pañgipañgile ti-semguk

¹² Plaua wîlîmbendi niñnat sinjilok gwîlat wolok kusei kîmîkîmîlinan Israel amatamdi sip-sip niñan wîpi, tapma tîmbi, Yambatti Isip kwelan nanin ep kîmîkuk wolok kîmît-nandîm pakañgiliñ.

Gwîlat wîn indaumbi, gwañgwañili Yesu ni-kañbi eñgiliñ, “Niñdi delok ñambi, gwîlat

ñolok nana ti-jumit ti-gamneñdok nandilañ?"
 13 Eumbi, Yesuli gwañgwañiit ti-pet eni-mupi enguk, "Siti Jelusalem it kwet ginañ lombi, ama noli tuk kambot bemb i sep timbi indautak en kle ñandekamik. En kle ñaumbi, ¹⁴ it nolok ña loutak wolok molomla ñindiñ ñindekamik, 'Ninindautti ñindiñ elak: nak gwañgwanañ git a it ginañ delok gwilattok nana nambetet?'
 15 Eumbi, it ginañ wopum no ti-kiliñ e-bimbin wiñ gwat patak daut sametak. Wolok ti-jumit ti-nimdekamik." ¹⁶ Eumbi, gwañgwañiit ti-pet endi nandimbi, wiñanin ñam Jelusalem it kwelan loñgimik. Lo tombi, Yesuli eñguk wolok tuop inda-semumbi, gwilattok nana ti-jumit tiñgimik.

¹⁷ Timbi kwet kiliñ eumbi, Yesuli gwañgwañii 12 git a bimbi, it ginañnan loñgilin. ¹⁸ Lom nana na-paliñilimbi, Yesuli enguk, "Biañgan sanlet: sindoñnan nanin no nakita nana yakan nalak endi nak bola ti-nametak." ¹⁹ Windiñ eumbi, ginañji miliataumbi, noñgan noñgandi ñindiñ niñgiliñ, "Nakta nim bek?" ²⁰ Nimbimbi enguk, "Wiñ gwañgwa 12 sindoñnan nanin no. Endi plaua dip tikembi, nakita tuk witna noñgan ginañ youpi nalak, en wakan. ²¹ Biañgan sinik. Manda youyoulin patak wolok tuop Ama Sisink wiñ bola ti-nimiumbi wili kimbekak. Gan ama nin bola ti-nimetak en blangandok. Meñdi nim ap miñmada, wiñ kindem."

²² Timbi nana na-paliñilimbi, Yesuli plaua no tikem gwilam timbi, ombim gwañgwañila embi enguk, "Tike nambit; ñin nokok gaumna."
 23 Windiñ embi, wain witna no tikembi, gwilam ti-talem emumbi, gitikkandi witna noñgan wolok

ginañ nañgiliñ. ²⁴ Nambimbi enguk, “Ñin nokok wekatna. Nak amatam asup endok kijnjan kimbì, wekatna yalimutet. Wali wakan toptop Yambatti amatamñii git tilak wiñ timbi kwambif dalak. ²⁵ Nak biañgan sinnik sanlet: nak wain tuk kwe lan nombo nim nambetat. Yambatti giñgitñii indangan yambi-dikñeukak wolondamek nak en git papi, wain tuk komblin engano wi mek nambetat.”

²⁶ Timbi Yambat ni-wit-ta-lo kap no tiu taleumbi, Oliv kwet jañgin timbi dumalanepi pi-ñañgiliñ. ²⁷ Ñañipi, Yesuli gwañgwañiila enbi eñguk, “Yambattok manda no ñindif youyoulin patak, ‘Nak ka-dikñe ama wiña kimbimbi, sipsipti papusenenekalif.’ Wala timbi sindi gitikkkan siñgi wit-nambi pi ñanetañ. ²⁸ Gan Yambatti kimnan nanin nep miñum miñlatmek, telak dama ti-sambi, Galili kwelan ñam wolok sambetat.” ²⁹ Eumbi, Petlolí niñguk, “Ama diwín gitiktí gambimbi pi-ñañetañ bek, gan nakta nim sinnik.” ³⁰ Eumbi niñguk, “Nak biañgan ganba: man tim ñolondañgan puputti nain tipet nim kitiumbi, dik nain tipet git no naka ‘En nim nandif-ñimlet’ eutañ.” ³¹ Eumbi, Petlolí giñginembi niñguk, “Kindem dikita nep nulimbi kimbetet, gan nak dik ‘Nim nandif-ñimlet’ nim eutet. Nim sinnik.” Eumbi, gwañgwañii gitikkandi wiñdiñgangot ni-taleñgiliñ.

Yesu en kimbepi ti-pañgipañgile tiñguk

³² Timbi Yesu git gwañgwañii endi ñambi, kwet no koi Getsemane wolok ña-tomgilif. Tombi, Yesuli gwañgwa diwinda enbi eñguk,

“Sındi ñolok pipalimbì, nak ñam nîmolo tîmbi bîutet.” ³³ Wîndiñ embi, Petlo, Yakobo git Yoane yanañgipi ñañguk. Ñañipi, enlok plon nepek inda-ñîmetak wala nandum mîlata-sînîk taumbi, gembîñ piumbi ³⁴ enguk, “Gînañna nandîwa kola-sînîk talak, kîmbettok tuop nandîlet. Sındi ñolok papi, ka-kîliñ embi palit!”

³⁵ Yesuli wîndiñ embi, lakat ñañna em kwe-lan pi-pîmbi, telak no palekta, mîlap bembe-mdok nain wali en maklewîk wala Yambat nîmolo tî-ñîmîñguk. ³⁶ Endi enlok manda plon beula “Abba” kîti-ñîmbi niñguk, “O Bep! Dîk nepenepek gitik tuop tî-talewîñ, wala tîmbi dîk mîlap ñîn napma tîke-namîñ. Gan dîk nokok nanandi nîm kîmit-kleukañ. Nîm sînîk. Dîk nîtek nandîlañ, wolok tuopgan indawîn.”

³⁷ Tîmbi Yesuli gwañgwañii tîpet git no endoñ undane-bîmbi, yambum dou-palîmbi, Petlo nî-ñombîm niñguk, “Simon, dîk doulañ ba? Dîk nain dumangan kaik paleñdok tuop nîm ba?” Wîndiñ embi enguk, ³⁸ “Biañgan sînîk: gînanjîli nepek kîndem tîmbepi nandîlak, gan piñgîpsili gembîñ nîmnat, wala tîmbi ka-kîliñ embi, nîmolo tîmbît. Nîm kañbi, tue-kambi plon pi-pîneliñ.”

³⁹ Yesuli wîndiñ embi, nombo yambim ñambi, nîmolo dama tîñguk wîndiñgangot nombo tîñguk. ⁴⁰ Nîmolo tîmbi taleumbi, nombo gwañgwañiiloñ undane-bîm yambîñguk wîn: dausî mîlataumbi dou-pakîliñ. Dounan nanin mîlapi, manda nîtek nîneliñ wala nandum mîlatañguk. ⁴¹ Tîmbi Yesuli nombo ña nîmolo tî-talembi, gwañgwañiiloñ undane-bîumbi, nain tîpet git no tîmbîmbi enguk, “Sındi gamañgot

doumbi sīlak pat-nandī-tañ ba? Ip tuop. Nandañ: Ama Sisinik yom amalok kīsi plon kīmīkīmittok nain ip indalak. ⁴² Ñala mīlalimbī ñāna. Wī kawīt: bola tī-namlok ama ip nīp tīmbī dumalalak.”

Yesu tīkeñgilīñ

⁴³ Wīndīñ e-paliñilimbi, wolongan Yesulok gwañgwañii 12 endoñnan nanin no, Judas Iskaliot, endī ama kīmīn wopum telak dama tī-semumbi bīñgīlīñ, wīn tapma ama biesī ba endīkñe manda nandī-tale ama ba ama biesī dīwīn endī enī-mulimbi, kakit ba kwandī mep bīñgīlīñ. ⁴⁴ Bola tīndī ama endī damañgan sambat ñīndīñ kīmīpi enguk, “Simumu tīñimambi, ama ip wakan embi, ñā tīke-kwambīñ dam tīke-ñānekalīñ.” ⁴⁵ Wīndīñ eñgukta kena gīnañ tombi, dīndīmgan Yesuloñ bīmbi, “Ñīñindaut, we!” embi, wopumgan simumu tīñimīñguk. ⁴⁶ Wīndīñ tī-ñīmīum kañbi, gembīnat ñām tīke-kwambīñ dañgīlīñ.

⁴⁷ Tīmbi ama Yesu gīta pakīlīñ endoñnan nanin noli kakil tiañe lambīmbi, tapma amalok telak damanjīlok kena gwañgwa sīlanin wīlepi, pawangot wīlalīm pīñguk. ⁴⁸ Tīmbi Yesuli enbi eñguk, “Sīndī naka nandum kumbu ama sañān tīmbīmbi, kakit ba kwandī mep bī-tombi, nep mañ ba? ⁴⁹ Sandap tuop nak tapma it sañ simba gīnañ lombi, sīndok boñgīpsīnan papi, amatam enī-daut tī-sem-ta-bīñilambi, nīm nepgīlīñ. Gan manda youyoulin patak wolok tuop man indanamīwīn.” ⁵⁰ Wīndīñ eumbi, gwañgwañii gītīktī en bimbi pim ñāñgīlīñ.

⁵¹ T̄mbi ama gwañgwa no sandum satningot tembi Yesu kle-ñañguk en wakit t̄kemb̄i, ⁵² sandum t̄ke-gilim dañgilin. Gan endi sandum p̄sapi, biatan pi ñañguk.

Yesu manda plon k̄imikiliñ

⁵³ T̄mbi endi Yesu t̄kemb̄i, tapma amalok telak damanjilok ilan nañgipi ñañgilin. (Wandin tapma ama biesi ba ama biesi d̄iw̄in ba endikñe manda nanditale ama gitik endi bim k̄imitn t̄ngilin.) ⁵⁴ Yesu t̄ke-ñañilimbi, Petlolit kambak mayañgan siñgi kandañ ep klembi ñañguk. Ñakapi, tapma amalok telak damanjit endok sañ simba ginañangan loñguk. Lombi, tapma amalok telak damanjit endok tiplaplailii gitapapi, kombi seimbi pakuk.

⁵⁵ T̄mbi tapma ama biesi en gitapai Juda amalok yambi-dikñenji gitik endi Yesu wil kimbektok nanditñipi, ama Yesulok siñgin sinelitñdok yolonjittlakilin. ⁵⁶ Neta, ama asupti bimbi, joñgo siñgin simbi, juluñit manda eñgilin. Gan endi mandanjit walang noñgangot nim eñgilin, endi manda kusei kusei eñgilin. ⁵⁷ T̄mbi ama d̄iw̄indit bi indambi, joñgo siñgin simbi eñgilin, ⁵⁸ “Nindit manda no ñinditn eumbi nanditñgimiñ, ‘Nak tapma it kitti t̄nditn ñin wiapi, sandap tipet git no wolok ginañangan wolok kinjan kitti nim t̄nditn no mamba ilekak.’ Wintdin eumbi nanditñgimiñ” eñgilin. ⁵⁹ Gan mandanjilok walang win bo noñgan nim.

⁶⁰ T̄mbi tapma amalok telak damanjit endi milapi indangan bi ipi, Yesu ni-nanditmbi eñguk, “Dik manda tambon tuop nim ewitn ba? Ama

walî dîkok manda eañ wîn nandum nîtek tîlak?”
 61 Eumbi, gitak papi, manda tambon no nîm nîñguk. Tîmbi wolongan tapma amalok telak damanjî endî Yesu ñîndîñ nî-nandîmbi eñguk, “Dîtna Mesia wakan, Yambat nî-kîndekîndem eamîñ endok Nîñañ ba?” 62 Nî-nandumbi Yesulî nîñguk, “Natna en wakan. Gamanda kanekaliñ wîn: Ama Sîsînîk endî Gembî Molomdok kii dîndîmnan pipalîmbi, yakan amatam yambî-dîkñendekamîk. Tîmbi en wakan kunum gînañ nanin mulukua plon undane-bîumbi kanekaliñ.”

63 Eumbi, tapma amalok telak damanjî endî manda wîn nandum pi-sînîk taumbi, kusalî tîmbi daklewîktok dasindasin wilapbi enguk, “Neta amala nombo eni-nandîmbi, ama ñolok kusalîla yout-lonjînetamîñ? 64 Sîndî ip nandîliñ, endî enla Yambat eñîpi, Yambat nî-tîke-pi-yalilak. Wala nîtek nandañ?” Eumbi, gitikkandî Yesu mandanlok kînjan tîkewîktok nandîngîliñ tuop wîlî kîmbektok e-taleñgîliñ. 65 Tîmbi dîwîndî kusei kîmîpi, manjî iwît sua-ñîmbi, timan dai sandumdi masipbi, kîsîlî wîpi nîñgîliñ, “Nindî gwîtak nînîmbîm indaumbi nandîna!” Tîmbi tîplaplaelî Yesu tîkembali, kîsî piñdîmdî wîkîliñ.

Petlolî Yesula “Nak en nîm nandî-ñîmlet” eñguk

66 Tîmbi Petlolî tapma amalok telak damanjîlok it pawan sañ simba gînañ palîñîlîmbi, ama wolok kena wembe nolî bîmbi, 67 Petlolî komba sei-palîm kañbi, ka-kîliñ embi nîñguk, “Dîk bo Yesu Nasalet nanin en gîta kulañ gambîlet.” 68 Eumbi, Petlolî nîñguk, “Nîm a. Dîk nek elañ nak nîm

nandilet.” Wîndiñ embi, sañ simba telak yamanan pi-ñaumbi, wolongan puputti kîtiñguk. ⁶⁹ Tîmbi kena wembe endî Petlo kañipi, manda dama eñguk wîndiñgangot nombo embi, ama wolok pakiliñda enbi eñguk, “Ama ñin Yesulok nol no ñakan.” ⁷⁰ Eumbi, Petlolî nombo “Nak nim” embi gitngineñguk.

Tîmbi nain nim ombataumbi, nombo ama wolok ikiliñ endî niñgiliñ, “Dîk Galili naninda tîmbi dîk biañgan endok nol no.” ⁷¹ Nîmbîmbi, Petlolî manda kwambîñgan nombo nombo embi ñîndiñ enguk, “Biañgan sînîk. Nak ama koi eañ wîn nim nandî-nîmlet. Manda juluñit eletta, Yambatti kîndem nep tîmbi kolawa.” ⁷² Eumbi, wolongan puputti kîtiumbi, nain tipet tîmbîmbi, Petlolî Yesuli manda niñguk wîn nandî-sîwîkuk. Yesuli ñîndiñ niñgukta, “Puputti gama nain tipet nim kîtiñilîmbi, dîk dama nain tipet git no naka ‘En nim nandî-nîmlet’ eutañ.” Petlolî manda wîn nandî-tombi, sîmbai kolaumbi, kolan sînîk kukuk.

15

Yesuli yom amalok kinjan tikeñguk

¹ Kwet salaup tîmbîmbi, wolongan tapma ama biesi git ama biesi diwîn ba endîkñne manda nandî-tale ama, wîn endî Juda amatam dok yambî-dîkñenjî gitik endî kîmin tîmbi, Yesu nek ti-ñîmneliñdok manda e-topgîliñ. E-topbi, Yesu kii top nañgip ñambi, Judia kwettok yambî-dîkñne ama Pilato endok kii plon kîmîkiliñ. ² Tîmbi

Pilatoli kañbi nî-nandîm eñguk, “Ba dîk Juda amatam endok ama wapmañ ba?” Eumbi tambane-nîñguk, “Dîtna elañ ip wakan.” ³ Tîmbi tapma ama biesî endî Yesulok siñgin si-sînîk tañgîliñ. ⁴ Wîndîñ tîmbimbi, Pilatoli Yesu nombo nî-nandîñipi eñguk, “Endî dîkok manda asup embi, siñgiñga siyañ wîn nandîlañ. Dîk manda tambon tuop nîm ewîñ ba?” ⁵ Eumbi, manda no nîm tambane-eumbi, Pilatoli wala nandî-bendî-tîñguk.

⁶ Gwîlat tuop kamaikamai nain indaumbi, Pilatoli amatam nandî-sembi, ama nolok koi kîtiañgîliñ en wakan it kwambîñ gînañ nanin pîsapi emlîñguk. ⁷ Nain wolonda ama no koi Balabas it kwambîñ gînañ pakuk. Endî nolii gîta Roma ama mik tî-sembi, dîwîn yandîp kîmgîliñ, wala tîmbi ep imbi, it kwambîñ gînañ yambiumbi pakîliñ. ⁸ Tîmbi amatam kîmîn gitîk endî Pilatoloñ lombi, kundit nek tî-semliñguk wîndîñgângot nombo tî-semektok nî-nandîñgîliñ. ⁹⁻¹⁰ Tapma ama biesî endî Yesu koi giñgitta ka-gimbît tî-ñîmbi, kusei wala en Pilatolok kii plon kîmîkîliñda. Pilatoli wîn nandîmbi, amatam tambane-enguk, “Juda sîndok ama wapmañ wîn pîsat-samettok nandañ ba?”

¹¹ Gan tapma ama biesîli amatam enî-munjupi eñgîliñ, “Sîndî eumbi, endok kînjan Balabas pîsat-sametak.” Tîmbi amatamdi ama biesîli eñgîliñ tuopgan eumbi, ¹² Pilatoli nombo enî-nandîmbi eñguk, “Wîndîñ eañda tîmbi, ama ñîn Juda ama sîndok ama wapmañ nîañ en wakan nek tî-ñîmettok nandañ?” ¹³ Eumbi,

nombo kítimbi níñgiliñ, “Kloñbat plon wili kímbin!”¹⁴ Eumbi enguk, “Neta wíndiñ tíñimet? Endi kundit kolan nek sínik tíñguk?” Eumbi, endi kwambíñgan kítimbi eñgilíñ, “Kloñbat plon wili kímbin!”¹⁵ Eumbi, wolongan Pilatoli nandi-sembe, gínanji busukñanewíktok Balabas písat-semguk. Písat-sembe, Yesu waipneliñdok enbimbí, bít gwílap písíkñattí waipgiliñ. Taleumbi, kloñbat plon wítneliñdok ama sañasílok kísi plon kímíkuk.

Yesu tí-lakalaka e-tí-ñimbi, kloñbat plon wíkiliñ

¹⁶ Tímbi ama sañasíli Yesu tíkembi, nísllok sañ simba gínañ nañgípi ñañgiliñ. Ña-tombi, nosii gitík ep míñ tímbi, ¹⁷ Yesu tí-lakalaka e-tí-ñimneliñdok sauloñ gímin ama wapmañdok sauloñ nomík wíñ dasi-ñimbi, toa písíkñat walí bondínen kumbam plon dasi-míumbi, ama wapmañdok bundi walán tínguk. ¹⁸ Dasi-ñimtaleumbi, ama noñgan noñgandí bimbí níñgiliñ, “We! Juda amalok ama wapma!” Wíndiñ embi, ¹⁹ toñalí kumbam plon wípi, iwít suañimbi, juluñjuluñ mílelem tí-ñimnípi tí-kíndem da-ñimgiliñ. ²⁰ Tí-lakalakae gitík tí-tale-ñimbi, sauloñ gímin wíñ kiundíliñimbi, nombo enlok dasindasin dasi-ñimbi, kloñbat plon wítnepi nañgíp ñañgiliñ.

²¹ Ñañípi, ama no telak plon tímbí indañgiliñ koi Simon Sailini it kwelan nanin, Alesande git Rufus endok beset. Endi Jelusalem it kwelan lambum kañbi, kaikan Yesuloñ kloñbat bemektok ní-gíñgíneumbi bemum ñañgiliñ. ²² Ñambi,

kwet no koi Golgota (niniłok manda plon Kumbam kwandat) wolok Yesu nañgipi ña-tomgiliñ.

23 Ña-tombi, siñgin gawattok gwasap wain tuk git tambaneñgiliñ wîn mi-kaumbi, nîm nañguk.

24 Tîmbi kloñbat plon kîmip wîpi mambî ikuk. Wîndiñ ti-talembi, dasindasin danneliñdok satu sañala kolim ep indaumbi wolok tuop danbi epgiliñ.

25 Nain wîn 9 kilok tîmbîmbi, kloñbat plon wîkiliñ. **26** Tîmbi kusalîlok manda ñîndiñ palañ plon youpi, kumbam kusipnan wîlîm pakuk, “Juda ama endok ama wapma.” **27-28** Tiñipi, kumbu ama sañan ti-pet Yesu gitâ kloñbat plon yandîpgiliñ, noli Yesulok kii dîndimnan, noli kii kepmanan ep mambî ikîmîk.*

29 Tîmbi amatam wolok ñañambit tiñgiliñ endî manda kusei kusei nîmbi ni-lakalakae eñipi, kumbanjî diñgunembi niñgiliñ, “Yîti! Dîk tapma it wiat-kopi, nain ti-pet git no wolok gînañangan nombo mambî ilepi eñguñ wîn! Nittek? **30** Gwîlaka tîke-kîmîlepi, kloñbat plon nanin piwîñ!” **31** Tîmbi tapma ama biesi git endîkñe manda nandi-tale ama endî bo wîndiñgot Yesulok plon e-sasale manda nîsiñgan embi eñgiliñ, “Nittek tîmbi, endî ama diwîn ep kîmîkuk, gan enlok siñgin tuop nîm tîke-kîmîtak. **32** Tîkap endî biañgan Mesia, Israel amatam endok ama wapmañ kulakta, man

* **15:27-28:** Nandi-tale ama diwîndî manda kusip no patgot tilak eañ. Manda wîn ñîndiñ, “Wîndiñ tiñgiliñda, manda no youyoulîn patak walî inda-dakleñguk, wîn ‘Enda nandum kolantîndî ama no tiñguk’ wolok bien indañguk.”

ñindiangit kloñbat plon nanin piun. Wintdiñ timbekta, kusal i ka-nandimbi nandi-kilikit i ti-ñimnetamiiñ.” Timbi ama tipet en git a yandipgilin endi bo ni-kolañgimik.

Yesu kimguk

³³ Timbi maim boñgipnan palimbi, kwet tuop kilim indaumbi ñakap 3 kilok tikeyguk. ³⁴ 3 kilok timbi, Yesuli enlok manda plon gembinan kitiambi eñguk, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?”, win niniñlok manda plon “Yambatna Yambatna, nekta nambilañ?” ³⁵ Timbi ama diwin kamañgan ikiliñ endi manda win nandimbi eñgilin, “Yakñesii! Plofet Elia kit-ñimlak.” ³⁶ Timbi ama noli woñep ñambi, diliñ tuk kimbiñ ginañ nanin no tikeybiñ wain tuk kiitan ginañ wisimbi, komba bem plon imbi, Yesuli nambektok sua eumbi loñguk. Loumbi eñguk, “Papa kana, Eliali bimbi tikeyputak ba nim.” ³⁷ Timbi Yesuli wopumgan kitambi kimguk.

³⁸ Nain wolonda tapma ilan it ginañ delok Yambatti patak pa eañ wolok sandum wopum no tembiambi, it ginañ masip bimbin pakuk. Timbi Yesuli kimbimbi, wolongan sandum win boñgipgan blañganembi, gwat nanin wilap pi lap taleñguk. ³⁹ Timbi ama sañasilok telak damanj i endi ama kloñbat plon yandipgilin yambip-pakuk. Yambip-papi, Yesuli kim walan engano kimguk win kañbi eñguk, “Biañgan sinit, ama ñin Yam-battok niñañ sinit.”

⁴⁰⁻⁴¹ Timbi tam asup Galili nanin Yesu git yakan Jelusalem biñgilin endi bo wolok pakiliñ. Diwindok kos i ñindiñ: Malia Makdala nanin

wakit Salome, t̄imbi Malia, Yakobolok ou ba endok kwayañ Joses endok menjet. Yesuli Galili kwelan kuliñguk nain wolonda tam t̄ipet git no wal̄ en git̄a kuñipi, t̄iplaplae kena ti-ñimikuliñgiliñ. Tam wal̄ git̄ik giñgiñgan ipi katuakiliñ.

Yesulok dalandan sumnan k̄imikiliñ

⁴² Timlala t̄imbimbi, Sabat patnandi nain dumalaumbi, nepek git̄ik ti-jumit ba ti-dindim t̄indilok nain tipm̄in dañguk, wala t̄imbi ⁴³ Josep Alimatis nanin endi Yesulok dalandan platik sumnan k̄imilepi nanditñguk. Josep endi Juda amatam dok yambi-dikñe ama endoñnan nanin no, ep t̄indin k̄indem koi giñgiñlat. T̄imbi endi bo nain Yambatti git̄igitñii indangan plon yambi-dikñeukak wala mandimandi kuñguk. Endi wakan misimisi w̄lambanembi, Pilatoloñ lombi, Yesulok dalandanla ni-nanditñguk. ⁴⁴ Ni-nandumbi, Pilatoli “Yesu ip k̄imik” manda wiñ nandisilikñembi, ama sañasilok telak damanjitnia-tiañeum biumbi, “Yesu biañgan k̄imik ba nim?” wolok ni-nanditñguk. ⁴⁵ Ni-nandumbi, endi ni-dakle-ñimibumi, Pilatoli Josep nanditñimguk.

⁴⁶ T̄imbi Josepti ñambi, sandum satnin ombap no tuambi, Yesulok dalandan kloñbat plon nanin t̄imbi bindilim p̄iumbi t̄ike-ñambi, sandumdi t̄imipi imguk. Im-talembi, kawat git̄a enlok git̄igit kulukiliñnan wolok ña k̄imikuk. K̄imipi, kawat wopum no munjulimbi ña sum yama masipguk. ⁴⁷ Endi wiñdiñ tiñilimbi, Malia Makdala nanin git̄a Malia Joseslok meñ endi

“Yesulok dalandan delok kìmìletak?” wìndiñ kìmít-nandimbì ka-tuakímik.

16

Yesulì kìmnan nanin mìlakuk

¹ Sabat patnandì nain taleumbi, Malia Makdala nanin en gità Malia Yakobo meñ tìmbì Salome, endì salasalanan kandañ ñam, Yesulok dalandan saple-ñìmmelìñdok gwasap git pama tul tuambi ti-jumit tiñgìliñ.

² Kena nain kusei kìmìkìmìlinan sala mulum tìmbìmbì, tam endì mìlapì isi bimbi, Yesulok sum telak wìn kle ñañìlìmbì, kwet salañguk. ³ Endì telak plon ñañìpi, nìsiñgan nandì-mìlatambi eñgìliñ, “Nindi nìp kìmìpi, kawat wopum sum yama masip patak wìn munjipi, dlìtom nìmetak?” ⁴ Wìndiñ eñìpi ña sumnan tombi, deium ñaumbi kañgìliñ wìn: kawattì sum yama kìmìsip pakuk wìn ikan munjulìmbì, tambon kandañ ña pakuk. Kawat wìn wopum sìñk.

⁵ Tìmbì endì sum gìnañ lombi, ama gwañgwa no kit dìndìm kandañ pipalìm kañgìliñ, endok dasindasin ombap satnin sìñk. Tamdì ama wìn kañbi sìlikñeneliñ! Sìndì Yesu Nasalet nanin kloñbat plon wìkiliñ en kanepi bañ, gan endì ñì nìm patak. Kwel kìnjangot ñì kawìt! En ip mìlalak. ⁷ Kak, ñawìt! Sìndì gwañgwañii git Petlo endoñ ñambì, ñìndiñ enbit, ‘Yesulì manda dama sanguk wolok tuopgan endì telak dama ti-sambi, Galili kwelan ñaumbi, wolok kanekaliñ.’ ⁸ Eumbi, gembìnjì pìum blañblañ tìmbì, sum bim pi ñañgìliñ. Pi ñañìpi, mìsiñgìliñda tìmbì ama

nola nepek nek indañguk wolok kasat nîm ti-semgîliñ.

*Yesuli noliiloñ indambi, kunum ginañ loñguk **

⁹ Kena nain kusei kîmîkîmîlinan Yesuli salasalanan kîmnan nanin mîlapi, dama sînîk Malia Makdala nanin endoñ indañguk. (Lap kandañ endî yal kolan kit tambon tīpet tam endoñ ginañ ep kle-kokuk.) Yesuli tam endoñ indaum ¹⁰ piñambî, ama Yesu gitâ kuñgiñiñ endoñ ñañguk. Ña yambumbi, kut-blanbla e-paliñiñimbî, nepek nek indañguk wolok tuop kasat tī-sembi ¹¹ eñguk, “Yesu kaik palimbi kat.” Gan amalî manda wîn nandumbi tlal tiñguk.

¹² Wolok siñgi kandañ gwañgwañiit tīpet endî Jelusalem it kwelan nanin piñañiñimbî, Yesu siñgin walân tîkileumbi inda-semguk. ¹³ Inda-semum undane-ñambî, nosiila kasat tī-semgîmîk. Gan endî nandumbi, wîn bo tlalgot tiñguk.

¹⁴ Tîmbi gwañgwañii ¹¹ endî nana napaliñiñimbî, Yesuli siñgi endoñ bo inda-semguk. Inda-sembi, amatam en mîlalîmbi kañgiñiñ endok mandanjî nîm nandî-kîlîk tîmbi, ginañ kwambî tîmbi, nandum tlal tiñguk wala enombiñguk.

¹⁵ Tîmbi enguk, “Sîndî kwet tuop ñambî, nokok giñgit manda kîndem ñîn amatam gitîkta eu sapakñaneukak! ¹⁶ No endî miti tuk i-talembi, giñgit manda kîndem nandî-kwambîñ dalakta, en wakan Yambatti tîke-kîmîlekak. Gan no endî nandum tlal tîlakta, enlok kusei tîmbi

* **16:8:** Nandî-tale ama dîwîndî ñîndîñ eañ: Maleko en manda ñîn nîm youkuk.

dakleumbi, tambon ombi-tikeukak. ¹⁷ T̄mbi Yambatti amatam ḡñgit manda k̄ndem nandikwambiñ dañ w̄in ep t̄mbi pañḡitaumbi, kundit engano ñandin t̄nekaliñ: endi yal kolan nokok kotna plon ep kle-kopi, manda komblin kwet diwindoñ w̄in enekaliñ. ¹⁸ T̄kap endi malet sañan upmat k̄sili t̄ke-loneliñ ba tuk kolan upmat naneliñ, nepek wal̄ n̄im ep t̄mbi kolanekaliñ. T̄mbi endi wakan ama jīmbasat endok plon k̄si k̄mipi ep t̄mbi k̄ndem danekaliñ.”

¹⁹ Wopum Yesuli manda w̄in eni-taleumbi, Yambatti kunum ḡnañ t̄ke-loñguk. T̄ke-loumbi, Yambat enlok kii d̄indimnan pip pal̄mbi, yakan kunum kwet yambi-dikñeamik.

²⁰ T̄mbi gwañgwañili kwet tuop ñambi, ḡñgit manda k̄ndem eu p̄ñguk. W̄indiñ t̄mbimb̄, Wopumdi mandanj̄i kwambiñ dawiktok ep t̄mbi pañḡitaumbi, kundit engano s̄inik t̄ñgiliñ.

Nek Bible

**Matthew, Mark, Luk, and John in the Nek Language of
Papua New Guinea
Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long
Niugini**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nek

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

852e1e2e-4985-5348-9fba-a621d59eb829